

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKO DELO

MIRJANA GOJKOVIĆ

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Športno treniranje
Kondicijsko treniranje

**SUBJEKTIVNO ZAZNAVANJE ISTOSPOLNE
USMERJENOSTI PRI VRHUNSKIH IGRALKAH
ROKOMETA**

DIPLOMSKO DELO

Mentorica:
red. prof. dr. Mojca Doupona Topič

Recenzentka:
doc. dr. Marta Bon

Konzultantka:
doc. dr. Saša CeciĆ Erpič

Avtorica:
MIRJANA GOJKOVIĆ

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Diplomsko delo predstavlja zaključek študijskega programa in predstavlja konec nekega poglavja v življenju. Čeprav se veselim razbremenitve vseh obveznosti, mi je žal, da je študijskih dni konec. To je bil čas učenja, napredovanj, zabav in sklepanja novih prijateljstev. Posebna zahvala gre sošolki in prijateljici Pii, ki mi je vsa ta leta naredila nora in nepozabna, kakor tudi vsem ostalim sošolcem in sošolkam, s katerimi smo skupaj gulili klopi in si pomagali pri teoretičnem kakor tudi praktičnem procesu študija.

Zahvaljujem se staršema in sestri, ki so mi ob vseh vzponih in padcih stali ob strani, verjeli vame in me bodrili, da sem lahko danes tu, kjer sem. Hvala tudi mojemu partnerju za vso potrpežljivost, razumevanje in ljubezen, ki mi jo daje. Zahvaljujem se vsem, ki so kdajkoli žrtvovali svoj prosti čas in se igrali z mojim otrokom, da sem lahko študirala.

Največja zahvala gre moji mentorici prof. Mojci Doupona Topič in recenzentki doc. dr. Marti Bon, ki sta me spodbudili za pisanje tako zanimive teme in mi ves čas pisanja diplome stali ob strani z nasveti in informacijami.

Ne nazadnje gre zahvala tudi vsem rokometašicam prve državne rokometne lige, ki so sodelovale pri raziskovalnem delu. Brez njihove pripravljenosti moje diplomsko delo ne bi bilo izvedljivo.

Hvala vsem, ki ste kdajkoli in na kakršenkoli način prečkali mojo življenjsko pot, saj sem zaradi vas danes takšna, kot sem.

Ključne besede: homoseksualnost, šport, predsodki, spolna usmerjenost, roket

SUBJEKTIVNO ZAZNAVANJE ISTOSPOLNE USMERJENOSTI PRI VRHUNSKIH IGRALKAH ROKOMETA

Mirjana Gojković

IZVLEČEK

Namen diplomskega dela je ugotavljanje subjektivnega zaznavanja istospolne usmerjenosti med vrhunskimi igralkami rokometu v Sloveniji (NO – 128; povprečna starost 21,3 leta, več kot desetletno ukvarjanje z roketom). Istospolna usmerjenost oziroma spolna orientiranost pomeni čustveno in seksualno nagnjenje do oseb istega spola (homoseksualnost).

Dve tretjini igralk je imelo ali ima status ene izmed reprezentanc. Podatki so zbrani s pomočjo anketnega vprašalnika s 17 vprašanji. Skoraj vse rokometasice (96,1 %) poznajo vsaj eno ne heteroseksualno osebo, velik delež (76,4 %) jih ima za prijatelje. Večina anketiranih rokometasic (96,1 %) meni, da je razkritje istospolne usmerjenosti vrhunskih športnic njihova osebna stvar, majhen delež anketirank (3,9 %) meni, da se morajo javno razkriti. Večina anketirank (89,2 %) nima občutka, da bi bile istospolno usmerjene rokometasice drugače obravnavane kot ostale, na primer ponižane, diskriminirane, omalovaževane. Majhen odstotek (11,2 %) rokometasice meni, da so istospolno usmerjene igralko diskriminirane. Več kot polovica anketirank (51,7 %) je izrazila spoštovanje do istospolno usmerjenih vrhunskih igralk, ki so javno razkrile spolno identiteto, majhen delež (1,7 %) je izrazil neodobravanje.

Rokometasice so se na lestvici od 1 (se strinjam) do 5 (se ne strinjam) opredelile do šestih trditvev, ki odražajo njihov odnos do pojava homoseksualnosti. Večini rokometasice je popolnoma vseeno, ali je sorodnik (otrok, brat, sestra ...) istospolno usmerjen ($M = 2,6$). Anketiranke so se delno strinjale s trditvama: *Ne bi bila vesela, a bi normalno sprejela* ($M = 3,0$) in *Bala bi se odziva ostalih družinskih članov* ($M = 2,9$). Ostale trditve so ocenjene nad sredino ocenjevalne lestvice, kar pomeni, da se z njimi bolj ne strinjajo kot strinjajo. V veliki večini se ne strinjajo, da bi se ob razkritju počutile krivo ($M = 3,9$).

Predlagamo nadaljnja raziskovanja na tem področju; tudi v pomoč trenerjem pri usposabljanju za nudenje opore igralkam, ki hotno ali nehotno razkritje doživljajo kot stisko ali travmo ali pa so celo deležne omalovaževanja, celo žalitev.

Key words: homosexuality, sports, prejudices, sexual orientation, handball

SUBJECTIVE PERCEPTION OF HOMOSEXUALITY AMONG TOP FEMALE HANDBALL PLAYERS

ABSTRACT

The purpose of the graduation thesis is determination of subjective perception of homosexuality among the top female players of handball in Slovenia (NO – 128, average age 21.3 years, more than ten years of involvement in handball). Homosexuality or sexual orientation means emotional and sexual inclination toward the persons of the same gender (homosexuality).

Two thirds of the female players had or have a status of one of the teams. The data was collected using a questionnaire with 17 questions. Almost all female handball players (96.1%) know at least one person who is not heterosexual, a high share of the players (76.4%) are their friends. The majority of the surveyed female handball players (96.1%) believe that a disclosure of homosexuality by top athletes is their personal business, and a small share of the participants in the survey believe they should publicly reveal their orientation. Most of the respondents (89.2%) do not feel that homosexual players would be treated differently compared to others, e.g. humiliated, discriminated, belittled. A small percentage (11.2%) of the handball players believe that homosexual players are discriminated. More than a half of the respondents (51.7%) respect homosexual top players that publicly revealed sexual identity, a small share (1.7%) expressed disapproval.

On a scale from 1 (I agree) to 5 (I do not agree) female handball players defined six statements that reflect their attitude toward homosexuality. The majority of female handball players do not care whether a relative (child, brother, sister...) is homosexual (M=2.6). The respondents partly agreed with the statements "*I would not be happy; I would accept it normally*" (M=3.0) and "*I would be afraid of the response of family members*" (M=2.9). The rest of the statements are evaluated above the half of the evaluation scale meaning that to the greater extent they do not agree with the statements than agree. They mostly do not agree that they would feel guilty at disclosure (M=3.9).

We suggest further researches in this area: also for help to the coaches in training and offering help to the players who experience voluntary or involuntary disclosure as distress or trauma, or they are belittled or even insulted.

KAZALO

1. UVOD	10
1.1 IDENTITETA, SPOLNA IDENTITETA IN SPOLNA USMERJENOST	11
1.2 HETEROSEKSUALNOST	13
1.3 HOMOSEKSUALNOST	14
1.3.1 Odnos do homoseksualnosti skozi čas	15
1.3.2 Definicije in terminologija	18
1.3.3 Zakonodaja	19
1.3.4 Homofobija – vzroki in posledice	21
1.3.5 Homoseksualne organizacije v Sloveniji	23
1.4 PREDSDODKI IN STEREOTIPI HOMOSEKSUALNOSTI	25
1.5 ŠPORT IN LGBT	28
1.5.1 Spolni stereotipi v športu	29
1.5.3 Diskriminacija LGBT posameznikov v športu	30
1.5.4 Transseksualci v športu	31
1.5.5 Homoseksualnost v športu	32
1.5.5 Homofobija v športu	34
1.6 PROBLEM, CILJI IN HIPOTEZE	35
2. METODE DELA	37
2.1 PREIZKUŠANCI	37
2.2 PRIPOMOČKI	37
2.3 POSTOPEK	38
3. REZULTATI	39
3.1 SOCIO-DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ROKOMETAIŠIC	39
3.1.1 Starost rokometaišic	39
3.1.2 Leta ukvarjanja z roketom	40
3.1.3 Reprezentančni status rokometaišic	40
3.1.4 Stopnja izobrazbe rokometaišic	41
3.1.5 Trenutni status rokometaišic	42
3.1.6 Ostali športni konjički rokometaišic	42
3.1.7 Preživljanje prostega časa rokometaišic	43

3.2 SUBJEKTIVNO ZAZNAVANJE POJAVA HOMOSEKSUALNOSTI MED ROKOMETAIŠICAMI.....	44
3.2.1 Spolna usmerjenost rokometašic	44
3.2.2 Partnerska razmerja rokometašic	45
3.2.3 Poznavanje istospolno usmerjenih oseb	45
3.2.4 Homoseksualno usmerjeni prijatelji	46
3.2.5 Istospolno usmerjena klubska igralka	46
3.2.6 Šušljanje o istospolno usmerjenih rokometašicah	47
3.2.7 Subjektivna ocena o številu istospolno usmerjenih rokometašic	48
3.2.8 Ocena o pojavu diskriminacije nad istospolno usmerjenimi rokometašicami	49
3.2.9 Mnenje o pomembnosti razkritja istospolno usmerjenih vrhunskih športnic	50
3.2.10 Nelagodje ob druženje z istospolno usmerjenimi rokometašicami	50
3.2.10 Prva misel ob omembi istospolne usmerjenosti	51
3.2.11 Mnenje o javno razkritih vrhunskih rokometašicah	52
4. RAZPRAVA	53
5. SKLEP	57
6. VIRI	59
7. PRILOGE	64
Priloga 1. Anketni vprašalnik	64

KAZALO SLIK

Slika 1: Starost rokometašic	39
Slika 2: Leta ukvarjanja z roketom	40
Slika 3: Reprezentančni status.....	40
Slika 4: Stopnja izobrazbe.....	41
Slika 5: Trenutni status.....	42
Slika 6: Ukvarjanje z drugim športom	42
Slika 7: Preživljanje prostega časa	43
Slika 8: Spolna usmerjenost	44
Slika 9: Partnersko razmerje	45
Slika 10: Poznavanje istospolno usmerjenih oseb.....	45
Slika 11: Homoseksualno usmerjeni prijatelji	46
Slika 12: Istospolno usmerjena klubska igralka	46
Slika 13: Šušljanje o istospolno usmerjenih rokometašicah	47

Slika 14: Subjektivna ocena o številu istospolno usmerjenih rokometašic v sloveniji.....	48
Slika 15: Subjektivna ocena o pojavu diskriminacije nad istospolno usmerjenimi rokometašicami	49
Slika 16: Mnenje o pomembnosti razkritja istospolno usmerjenih vrhunskih športnic	50
Slika 17: Nelagodje ob druženje z istospolno usmerjenimi rokometašicami.....	50
Slika 18: Prva misel ob omembi istospolne usmerjenosti.....	51
Slika 19: Mnenje o javno razkritih vrhunskih rokometašicah.....	52

KAZALO TABEL

Tabela 1: <i>Seznam javno razkritih lgbt športnikov na olimpijskih igrah 2016 v Riu</i>	32
---	----

1. UVOD

Spolna usmerjenost oziroma spolna orientiranost pomeni čustveno in seksualno nagnjenje do oseb istega spola (homoseksualnost), nasprotnega spola (heteroseksualnost) ali obeh bioloških spolov (biseksualnost).

Ko govorimo o spolni usmerjenosti, ne moremo mimo definicije spola. Naša družba priznava obstoj le dveh spolov, moškega in ženskega spola. Res je, da obstajajo fizične razlike med spoloma, na primer različni spolni organi, različne oblike telesa, moški so bolj poraščeni, ženske imajo prsi. Vendar se biti moški ali ženska ne nanaša samo na razlikovanje med spoloma kot biološko kategorijo, ampak tudi, kaj spol pomeni družbeno in kulturno (Barle in Počkar, 1997).

V angleškem jeziku imamo za to dva različna izraza, to sta "sex" in "gender". Prva beseda se nanaša na spol z biološkega vidika, druga beseda pa spol označuje za kulturni konstrukt, ne biološko danost.

Spol je določilo, ki sledi človeku na vsakem koraku, mu zapoveduje, kako naj se vede, kako naj misli in govori. Kulturna določila in norme narekujejo človeku, kaj se spodobi in kaj ne. Če si rojena kot ženska, se moraš temu primerno obnašati – po žensko. Enako, če si moški. In ljubiti moraš nasprotni spol, to človeku narekuje družba (Pan, 2007).

Vprašajmo se, kam spadajo posameznice, ki niso dovolj "ženstvene", da bi zadovoljile zahteve socialne vloge ženske? Kam spadajo posamezniki, ki niso dovolj "možati"? Kam klasificiramo hermafrodite, pri katerih se hkrati pojavljajo moški in ženski spolni znaki? O tem se sprašuje tudi H. Dover (1989, v Štular, 1998) in v svoji knjigi *Gender blending* razlaga o ljudeh, ki imajo biološke značilnosti enega spola, živijo pa skladno s spolno identiteto drugega spola. Sem spadajo tudi transseksualci in transvestiti. Razlika med njimi je v tem, da se slednji odločijo živeti skladno s spolno identiteto drugega spola le v določenih obdobjih življenja, svojo spolno drugačnost nakazujejo z oblačenjem oblačil nasprotnega spola in ličenjem. Medtem ko transseksualci pogosto z medicinsko pomočjo, torej s kirurškimi posegi in hormonskim zdravljenjem, želijo doseči trajno spremembo spola. Kuhar (2005) je zapisal: "Javno mnenje moško homoseksualnost, najverjetneje zaradi predstav o poženščenosti,

pogosto nerazdružljivo povezuje s transvestitizmom, čeprav je preoblačenje značilno zgolj za majhen delež homoseksualcev, transvestiti niso nujno tudi homoseksualci.“

Kot pravi Štular (1998): “Socialni spol igra v družbi večjo vlogo kot biološki. Če posameznico okolje prepozna kot moškega, se do nje obnaša kot do moškega; in obratno.“ Potemtakem sta ženskost oziroma moškost le kup stereotipov, ki se jih naučimo v teku socializacije.

Kulturne vrednote in pričakovano obnašanje glede na spol otrok ponotranji v družini in v zgodnjih odnosih z družbenimi objekti (Chodorow, 1989, v Štular, 1998). Ko se otrok rodi, se okolica do otroka obnaša skladno z značilnostmi biološkega spola. Od spola je odvisno, v katere barve oblačijo otroka, katerih čustvenih in vedenjskih vzorcev jih učijo ... Fantkom kupujejo modra oblačila in avtomobilčke, učimo jih moških opravil, kot so udarjanje s kladivom, vrtanje v steno in brcanje nogometne žoge. Deklice se oblačijo v rožnata oblačila, uči se jih kuhanja in navaja, da se igrajo z dojenčki. Vse to ne predstavlja večjih težav, če se tudi otrok oziroma kasneje odrasla oseba počuti dobro v svoji koži. Kako pa se počutijo tisti fantje, ki raje šivajo kot igrajo nogomet? Kako se počutijo tista dekleta, ki ne želijo imeti dolgih las in lakiranih nohtov? Kako se zgodi s posamezniki, ki se boljše počutijo v vlogi nasprotnega spola? Če želijo biti sprejeti v družbi, se ji morajo podrediti in sprejeti njena pravila. To pa je v navzkrižju z lastnimi občutki, željami in počutjem. Kaj se zgodi s tistimi, ki se odločijo izstopiti iz normalnosti?

V svoji diplomski nalogi poskušam ugotoviti, kako so taki posamezniki sprejeti in obravnavani s strani drugih, “normalnih“. Natančneje, zanimalo me je, ali so istospolno usmerjene posameznice v športu lepo sprejete ali diskriminirane.

1.1 IDENTITETA, SPOLNA IDENTITETA IN SPOLNA USMERJENOST

Identiteta, spolna identiteta in spolna usmerjenost so pojmi, ki so si morda na prvi pogled podobni, a vendar jih je treba med seboj razlikovati in razumeti njihov pomen.

Pojem identiteta označuje posameznikovo dožemanje samega sebe, svojih ciljev, vrednot, prepričanj in usmeritev, ki so pomembne za življenje. Tako kot posameznik pojmuje samega sebe, enako ali podobno ga pojmuje družba (Zupančič, 2009).

“Spolna identiteta se nanaša na globoko doživljanje notranjega in individualnega spola (družbenega spola), ki se lahko ali pa ne ujema z biološkim spolom, vključno z osebnim občutenjem telesa in drugih izrazov spola, kot na primer z oblačenjem, govorom, telesnimi gibi in tako dalje.“ (Magić, 2012)

Spolna usmerjenost ni enako kot spolna identiteta. Obstajata le dve spolni identiteti, to sta moška in ženska, spolnih usmerjenosti pa je več. Najpogostejše oblike so heteroseksualnost, homoseksualnost in biseksualnost, obstajajo še druge, kot so asexualnost, avtoseksualnost in panseksualnost. Spolna usmerjenost je posledica delovanja spolnih nagonov. Spolno identiteto pa mora posameznik sprejeti, ne zgraditi (Anatrella, 2015).

Otrok skozi svoj razvoj sprejema norme, vrednote, prepričanja in predsodke, ki mu jih posreduje okolica. Z opazovanjem družine in drugih se naučijo spolu primerne obnašanja in sprejemljivega vedenja. Giddens (1997) je mnenja, da otroci konstantno sprejemajo neverbalna sporočila o razlikovanju moških in žensk. Igrače, televizija, knjige, otroške pravlјice in risanke so skonstruirane tako, da otrokom uprizarjajo predstavo o vlogi moškega in ženske.

Na oblikovanje identitete ima velik vpliv družba. V heteronormativnem okolju so osebne identitete gejev in lezbijk stigmatizirane, saj s svojim ne-heteronormativnim načinom življenja rušijo tradicionalne vzorce partnerskega življenja. Zaradi pritiskov heteronormativnosti se veliko gejev in lezbijk odloči, da svoje spolne usmerjenosti ne izkazujejo v javnosti in jo raje zadržijo na zasebni ravni. Ljubezen do partnerja izkazujejo le v zasebnem krogu prijateljev in krogu družine, saj je življenje gejev ter lezbijk v Sloveniji zaradi homofobičnih odzivov še vedno oteženo (Kuhar in Švab, 2005).

Kljub strahu pred homofobijo pa je danes vedno več gejev in lezbijk, ki so pripravljeni govoriti o svoji spolni usmerjenosti in se razkriti. Kuhar (2001) je razdelil razkritje ali po angleško “coming out“ na štiri kategorije. V prvi kategoriji gre za notranje razkritje, kjer gre za razkritje pred samim seboj, takrat posameznik spozna, da ga privlačijo osebe istega spola. V drugi kategoriji razkritja gre za razkritje gejev in lezbijk kot družbene podskupine. Tu gre za organizirano delovanje v obliki projektov proti diskriminalizaciji homoseksualcev, medijskega udejstvovanja, gejevske in lezbične parade in podobno. Tovrstna razkritja so neke

vrste motivacija za tiste homoseksualce, ki se ne zmorejo javno razkriti, tako opazijo, da niso sami. Tretja oblika razkritja je razkritje pred ožjim socialnim okoljem, torej pred starši, brati in sestrami ter ožjimi sorodniki. Ta oblika je najbolj čustveno obremenjujoča. Običajno homoseksualci, še preden zaupajo ožji družini, svojo spolno usmerjenost zaupajo bližnjim prijateljem. Zadnjo obliko razkritja, razkritje v širšem socialnem okolju, dosežejo le redki, tu gre za javno izražanje čustev do spolnega partnerja, priznanje svoje usmerjenosti v medijih in podobno. Kuhar in Švab (2005) navajata, da pomeni razkritje za homoseksualnega posameznika v psihološkem smislu veliko razbremenitev, saj mu ni treba skrbeti za dvojno življenje in skrivanje.

1.2 HETEROSEKSUALNOST

Heteroseksualnost je v današnjem svetu tako normalna, da je samoumevna in vseprisotna. Družbeno življenje in javni prostori niso seksualno nevtralni, ampak so heteroseksualizirani. Vsak napad na lezbijke in geje, lahko gre le za pogled, besedo ali gesto, je dodaten dokaz, da je okolje nasilno in sovražno do vsega, kar domnevno ogroža to samoumevnost. Do drugačnih do sebe smo strpni, če ti ostajajo skriti, globoko zasebni ali odmaknjeni v geto. (Rener, 2005, v Kuhar in Švab, 2005).

V nadaljevanju Renerjeva (v Kuhar in Švab, 2005) meni, da je nasilje prisotno v vsakdanjem življenju gejev in lezbijk. V bistvu gre za konstanten strah pred nasiljem, strah spremlja istospolno usmerjene posameznice in posameznike celo življenje. Pojavlja se strah pred razkritjem, strah pred tem, da bi sorodniki ali sodelavci izvedeli za njihovo drugačnost, strah pred tem, kako bodo to sprejeli starši. Ni družabnega življenja brez strahu za njihovo drugačnost, istospolno usmerjeni se bojijo držati za roke med sprehodom, vsak trenutek pričakujejo zmerjanje, pljuvanje, tepež.

Heteronormativnost ima za izhodišče trditev, da je heteroseksualni način življenja edini pravi način. Ženska in moški sta si po značilnostih in lastnostih različna, celo nasprotna, a se povezujeta in dopolnjujeta. Ženske naj bi bile čustveno bolj občutljive, moški pa realni. Ženske odlikuje materinskost, moške pa delavnost in finančna preskrba družine. Poleg tega norma predpisuje, da ženske spolno privlačijo moški, medtem ko moške spolno privlačijo ženske (Snoj, 2009).

Heteronormativni družbeni kontekst na življenja lezbijk in gejev pogosto deluje negativno in hierarhično: ustvarja stigmatizacijo, homofobijo in nasilje (Kuhar in Švab, 2005).

Če posameznik deluje po pravilih družbe, je sprejet. Čim se pojavijo odstopanja od norm, postane čuden in "nenormalen". Torej, če posameznik ni heteroseksualno usmerjen, postane stigmatiziran in diskriminiran.

Zavedati se moramo torej, da neko ravnanje, v našem primeru homoseksualnost ali biseksualnost, ni odklonsko samo po sebi, ampak je takšno v odnosu na norme določene družbe v določenem času.

1.3 HOMOSEKSUALNOST

Teorij o istospolni usmerjenosti je danes veliko in med seboj se precej razlikujejo. Znotraj nekaterih teorij so dejanja istospolno usmerjenih posameznikov označena za odklonska, nekateri menijo, da istospolni spadajo med psihične bolnike z osebnostno motnjo. Ena izmed teh hipotez je poskušala razložiti homoseksualnost z iskanjem nepravilnosti v delovanju hormonov in hipofize. Hipoteza genetskega izvora je iskala vzroke v genih, hipoteza travmatičnega izvora pa je trdila, da so se osebe obrnile k homoseksualnosti zaradi travmatične izkušnje, na primer odsotnosti očeta, posesivnosti matere, spolnega nasilja. Vse te hipoteze so bile ovržene, saj je bilo dokazov za njih premalo (Anatrella, 2015).

"Homoseksualne izkušnje imamo lahko za bolezen, za motnjo, za privilegij ali pa za prekletstvo. Lahko jih imamo za nekaj, kar je treba zdraviti, popraviti, sprejeti ali pa zgolj prenašati. Toda dejstvo je, da obstajajo." (Sullivan, 2008)

Škorjanc (2008) pravi, da je dejstvo, da se za spolno usmerjenost ne more nihče odločiti in je nekaj, za kar nima nihče "zaslug". To ni bolezen. Vzroka ni, ne pri materi ne pri očetu, otrok v istospolno usmerjenost ni bil zapeljan in ne gre le za "fazo, ki jo bo že še prerasel".

1.3.1 Odnos do homoseksualnosti skozi čas

Kuhar (2001) je raziskal odnose do homoseksualnosti skozi zgodovino. Zapisal je, da poznajo nekatera primitivna ljudstva različne oblike iniciacij (tj. obredno sprejemanje mladine med odrasle), katerih del je homoseksualnega značaja. V skupnostih, kjer se moškemu semenu pripisujeta svetost in moč, je prisotna ritualizirana pederastija, z namenom semenskega prenosa kvalitete v novo generacijo moških.

V starih civilizacijah ni bilo delitve na heteroseksualnost in homoseksualnost. Obstajala je le seksualnost, spol partnerja ni bil pomemben. V Mezopotamiji je bila sveta prostitucija osrednji del tempeljskega rituala, njen namen pa zagotovitev rodnosti v deželi. Babilonske prerokbe pričajo o obstoju homoseksualnih praks in celo o pomembnosti in cenjenosti teh. Pri Egipčanih sicer niso imeli tovrstnih ritualov, dokaz o samem obstoju homoseksualnih praks pri njih pa so bogate poslikave v grobnicah. Egipčani so svoje sovražnike pogosto prisilili v homoseksualne odnose, saj so jih s tem osramotili. Homoseksualnost je bila dovoljena moškim pred poroko, v katerih pa so morali prevzemati vlogo aktivnega v odnosu. Kitajski ohranjeni viri, zgodbe in pesmi pričajo o homoseksualni ljubezni v življenju na dvoru (Kuhar, 2001).

Kuhar je navedel, da je pederastija obstajala tudi pri Grkih, za kar je dokaz vazno slikarstvo s homoseksualno tematiko. Boljši izraz za dogajanje pri njih je grška biseksualnost, saj jim je bilo pomembno hrepenenje po tistih, ki so bili lepi, ne glede na njihov spol. Edina oblika homoseksualnega erosa se je odvijala med mlajšim dečkom, ki je pasivni akter, ter aktivnim starejšim svobodnim moškim. Od dečkov, starih 12 do 15 let, se je pričakovalo, da si poiščejo moškega ljubimca, ki bo hkrati njihov učitelj. Pri 25. letih je postal moški in prevzel aktivno vlogo. Do takrat se je moral poročiti in ustvariti družino. O ženski homoseksualnosti obstaja bolj malo virov, kar pomeni, da je bila to tabu tema, a vendar je obstajala.

Homoseksualnost pri Rimljanih je zaznamovalo to, da so pomembnost zakonske zveze in čustvenih vezi med zakoncema (moškim in žensko) dvignili nad ljubezen do dečkov in pederastijo. Rimljani so homoseksualnost prakticirali predvsem s sužnji. Lezbištvo je bilo prepovedano, saj je ogrožalo moško pravico in moč podeljevanja užitkov.

“Hebrejska kultura, v kateri so bile žene last svojih mož, število žena pa izraz vpliva in moči, je visoko cenila seksualnost znotraj zakona, zato so bile vse ostale oblike seksualnosti nezaželene in preganjane.” (Kuhar, 2001) Homoseksualnost je bila preganjana s smrtno kaznijo s kamenjanjem. Lezbištvo je bilo v primerjavi z moško homoseksualnostjo manjša tarča sovražnosti.

Zgodnje krščanstvo je prevzelo hebrejski odnos do homoseksualnosti in ji prav tako nasprotovalo. Veljalo je prepričanje, da je žena nastala iz rebra moškega in mu je dana za rojevanje otrok.

V srednjem veku je homoseksualnost oziroma sodomija označena za grešno, enačili so jo s pečanjem s hudičem. V 18. stoletju je homoseksualnost družbeni zločin, v 19. pa duševna bolezen. Homoseksualnost med obema svetovnima vojnama je pomenila nezvestobo državi in dejanje izdajstva. Nacisti so bili homofobi. Homoseksualce so v koncentracijskih taboriščih ločevali v posebne barake in nad njimi izvajali medicinske poskuse tako, da so jih kastrirali in jim vbrizgavali ogromne količine moških hormonov. (Pirnar, 2006) Po koncu vojne, ko so izpustili politične ujetnike in Žide, pa so nekateri homoseksualci ostali zaprti vse do leta 1969.

Lezbištvo je dolgo ostajalo nevidno, saj je bila misel, da bi ženske občevale brez moških neverjetna. Menili so, da je lezbištvo le prehodna faza v življenju ali pa namenjena tistim ženskam, ki si niso mogle najti moža (Pirnar, 2006).

Faderman (2002) je ugotovil, da so bila romantična prijateljstva med ženskami dovoljena, če je šlo le za ljubezensko dopisovanje in sanjarjenje, saj to ni na nikakršen način ogrožalo moškega. Resnejši problem so predstavljale transvestitke, ki so zavračale družbeno vlogo ženske in so se tudi spuščale v lezbični seks. Prepričane so bile, da lahko le z moškim videzom dosegajo prednosti moškega stanu.

V 20. stoletju so začeli iskati vzroke za homoseksualnost. Sigmund Freud (1995, v Kuhar, 2001) je veliko prispeval k psihoanalizi homoseksualcev in jih ločil na absolutno invertirane osebe, amfigeno invertirane in priložnostno invertirane. V prvo skupino so spadali moški in ženske, ki so imeli za svoj seksualni objekt izključno osebe istega spola, v drugo skupino spadajo osebe, katerih spolni objekt je lahko poleg osebe istega spola tudi oseba nasprotnega

spola. Priložnostno invertirani so posamezniki, katerih spolni objekt je oseba istega spola, ko osebe nasprotnega spola niso dosegljive.

Alfred Kinsey je s svojo raziskavo iz leta 1948 ugotovil, da je imelo vsaj 37 % moških v Ameriki v času adolescence vsaj eno homoseksualno spolno izkušnjo do orgazma. 13 % moških med 15. in 55. letom je imelo več homoseksualnih kot heteroseksualnih spolnih izkušenj in 4 % populacije se je proglasilo izključno za homoseksualce. Med ženskami je manj homoseksualnosti, 28 % žensk je do svojega 45. leta starosti imelo homoseksualne izkušnje, a le 13 % pri tem doživelo orgazem. 3 % ženske populacije je izključno homoseksualne. S svojo raziskavo je dokazal, da se večina ljudi nahaja nekje med obema skrajnostnima, med homoseksualnostjo in heteroseksualnostjo.

Kuhar (2001) opisuje, da je medicina poskušala na različne načine zdraviti homoseksualnost. Zaradi zaskrbljenosti, da homoseksualnost narašča nenavadno hitro, so izvajali na homoseksualcih šok terapije, najprej s kemičnimi sredstvi, nato z električnimi šoki.

Po 2. svetovni vojni je ostal odnos do homoseksualnosti še vedno negativen. V nekdanji Sovjetski zvezi so homoseksualce pošiljali v zapore ali jih izgnali iz države. Na Kubi so homoseksualce vse do konca šestdesetih let dvajstetega stoletja zapirali v delovne tabore.

Kljub vsemu so obstajali posamezniki, ki so poskušali spremeniti odnos do homoseksualnosti. Eden izmed njih je bil Wilhelm Reich, marksistični kritik družbe, ki je organiziral gibanje "Sexpol". Bil je zagovornik seksualne osvoboditve. Tudi študentski upor, praška pomlad in gibanje hipijev so pripomogli k spremembam v družbi, k večji liberalizaciji. Prelomnico v zgodovini zatiranja homoseksualcev in začetek gibanja za pravice gejev in lezbijk predstavlja stonewallski upor leta 1969 v Greenwich Villageu. Leta 1970 so v Londonu ustanovili The Gay Liberation Front (GLF), ki se mu pozneje pridruži tudi The Women's Liberation Movement. Želeli so vzpodbuditi mišljenje, da je istospolna ljubezen zdrava in naravna (Kuhar, 2001).

GLF je leta 1971 organiziral paradi ponosa gejev in lezbijk v New Yorku in Los Angelesu, vsako leto so jih nato prirejali v vse več mestih, v Ljubljani prvič leta 2001.

Obdobje aidsa je močno prizadelo homoseksualce. Heteroseksualni konservativci so bili mnenja, da je aids kazen za sodomijo in homoseksualce. Kljub temu da so raziskave pokazale, da HIV ne napada le homoseksualcev, je homofobija v družbi naraščala (Pirnar, 2006). "Ko se o bolezni in njenem prenašanju še ni vedelo veliko, so z bolniki s sindromom AIDS-a in homoseksualci ravnali diskriminatorno, tako pri nastanitvi kot zdravstvenem zavarovanju," je ugotovil Šnopl (2010).

1.3.2 Definicije in terminologija

Največja težava pri raziskovanju odnosa do homoseksualnosti v zgodovini je terminološki problem, saj termin homoseksualnosti v pomenu ločene spolne identitete do konca 19. stoletja sploh ni obstajal (Kuhar, 2001). Besedo homoseksualnost je prvič javno uporabil madžarski zdravnik in pisatelj Karoly Maria Benkert, ki je pisal o "homoseksualnem gonu", zaradi katerega posameznik ne more potlačiti občutij, ki jih v njem povzročajo posamezniki lastnega spola (Pirnar, 2006). Drugi avtorji so uporabljali besede, kot so tretji spol, inverzija, uranizem, vmesni spol. Najbolj primeren pojem za označevanje erotične privlačnosti dveh enakih oseb je homoerotičnost, ki ga je raziskal psihoanalitik Ferenczi Sandor (Anatrella, 2015).

Kuhar (2001) je ugotovil, da so v primeru grške in rimske homoseksualnosti uporabljali besedo pederastija (odnos med dvema moškima), od srednjega veka pa vse do konca 19. stoletja je bil v uporabi termin sodomija (odnos med dvema moškima, odnos med dvema ženskama).

V današnjih časih se pojavlja veliko različnih oznak za homoseksualce, predvsem gre za besede z žaljivim pomenom. Nekatere izmed njih so homoseksualci vzeli za svoje in razvrednotili njihov žaljivi pomen. Najbolj pogoste oznake so *gay/gej*, ki v angleškem jeziku pomeni vesel, živahen, pisan, lahkoživ. Anatrella (2015) pravi, da beseda »gay« izhaja iz poimenovanja krajev, kjer so se zbirali homoseksualci, da bi se zabavali. Pogosto se uporablja tudi besedna zveza *istospolna usmerjenost*, ki poleg homoseksualnosti zajema tudi biseksualnost in transseksualnost. Beseda *peder* izhaja iz grških in rimskih časov. Pojavljata se tudi oznaki *queer*, ki v dobesečnem prevodu pomeni čudaškost, nenavadnost in pijanost, ter *straight*, ki pomeni pristen, preprost, nezapleten.

Magnus, gejevsko društvo Študentskega kulturnega centra, je definiralo razliko med pojmom gay/gej in homoseksualec. "Gay je oseba, ki je seksualno nagnjena k istemu spolu, vendar to svoje nagnjenje realizira preko socialnih faktorjev. Na tak način izgrajuje svoj jezik, modo, umetnost, svojo zavest in svoje institucije, kot so bari, časopisi, centri – skratka skupnost. Na drugi strani pa je homoseksualec nekdo, katerega kontakt z osebami istega spola se začne in konča pri seksu, brez neke jasne zavesti o svoji pravi identiteti." (Velikonja, 2004)

Veliko je tudi izrazov, kot so *topli brat*, *možača*, *lezbača*, *toplovodar*, *homič*, *tetka*, *buzerant*, *feget*, *ritopik* in podobno, vendar le-ti izražajo predvsem negativen odnos do homoseksualnosti.

Grafični simboli gejev je mavrica, najpogosteje v obliki zastave ali narobe obrnjenega trikotnika. Poleg tega se uporablja še grška črka lambda ali pa prekrivajoča se znaka za moški spol. Rožnat trikotnik, s katerim so bili v koncentracijskih taboriščih označeni homoseksualci, se uporablja kot simbol aktivne borbe za svoje pravice in predstavlja borbo proti zatiranju homoseksualcev. Je nekakšen simbol ponosa (Slovenske gejevske strani, 2002).

1.3.3 Zakonodaja

Pregled zgodovine je pokazal, da so bili homoseksualci diskriminirani od srednjega veka naprej. Homoseksualnost je bila v Sloveniji dekriminalizirana šele leta 1976, pred tem so bili homoseksualni odnosi kaznivi, kaznen je bil prestajanje zapora do enega leta (Velikonja, 2004).

Gejevska in lezbična gibanja so nastala leta 1984. Na slovenskem ozemlju je bilo dejavnih več društev, ki so se borili za enakost homoseksualcev pred zakonom. Pomemben pečat je pustilo društvo Magnus, imenovano po Magnusu Hirschfeldu, ustanovitelju Inštituta za spolne raziskave. Borili so se za dekriminalizacijo homoseksualnih odnosov v Republiki Srbiji, Bosni in Hercegovini, Makedoniji in Kosovu. Slovenski ustavi so želeli dodati prepoved diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti. Predlagali so, da se v šolske programe doda poučevanje o homoseksualnosti kot o življenjskem izboru, ne kot bolezenskem spolnem odnosu. Vladi so predlagali, da država omogoči azil za tujce, ki so preganjani zaradi spolne usmerjenosti (Velikonja, 2004).

Kljub mnogim prizadevanjem društva Magnus, so bili homoseksualci v Sloveniji na začetku devetdesetih let še vedno neenakovredni ostalim državljanom. To se je kazalo v tem, da niso mogli sklepati zakonskih partnerskih zvez, posledično so bili brez možnosti dedovanja po partnerju in posvojitve otrok. Homoseksualci so bili velikokrat žrtve različnih oblik nasilja, zatiranja, zato so svojo spolno usmerjenost le stežka izkazovali. Zaradi tega je bil otežen njihov čustveni in socialni razvoj (Velikonja, 2004). Zagovorniki istospolnih porok so menili, da bi z vstopom gejev in lezbijk v institut poroke vzpostavili nov, bolj enakopraven partnerski odnos, ki ne bi bil obremenjen s spolnimi vlogami (Švab in Kuhar, 2005).

Leta 2005 je istospolnim uspelo doseči to, da je v veljavo stopil Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti, ki pa je bil na več mestih diskriminatoren. Omenjeni zakon je partnerjem zagotavljal naslednje pravice: pravico do preživljanja in preživnine, pravico do pridobivanja skupnega premoženja, pravico do stanovanjskega varstva, pravico do dedovanja in pravico do pridobivanja informacij o zdravstvenem stanju obolelega partnerja ter do obiskov v zdravstvenih ustanovah. Na številnih področjih pa istospolni niso imeli enakih možnosti in pravic. Predvsem se je to kazalo na socialnem področju, kjer je zakon brezposelnim registriranim istospolnim partnerjem onemogočal pravice do zdravstvenega zavarovanja po partnerju, zaposleni registrirani partnerji pa niso imeli pravice dočasne odsotnosti od dela zaradi bolezni partnerja. Zakon prav tako ni obravnaval neregistriranih istospolnih partnerstev, medtem ko je zakonodaja zunajzakonski skupnosti moškega in ženske v družinskem pravu priznavala enake pravne posledice kot zakoncem (Rajgelj, 2015).

Še naprej so nadaljevali z bojem za ureditvijo pravic istospolnih partnerstev, pripravili so predlog novele, ki je predvidevala popolno izenačitev oseb istega in različnega spola pod pojmom zakonske zveze.

Švab in Kuhar (2005) sta z raziskavo o vsakdanjem življenju lezbijk in gejev ugotovila razloge, zakaj si homoseksualni pari želijo imeti pravico do poroke. Razlogi za sklenitev partnerske zveze niso ideološki in romantični. Gre predvsem za pragmatične razloge, kot so večja socialna varnost, možnost na razpisih za neprofitna stanovanja in podobno. Poleg materialnih sprememb se geji in lezbijke zavedajo, da bi poroke istospolnih imele veliko simbolno funkcijo. S tem ko pravo predpisuje neko spolno vedenje, hkrati določa neke družine kot normalne, vse ostale pa kot odklonske (Bernstein, 2001, v Švab in Kuhar, 2005).

Po podatkih Evropskega parlamenta (2012) je bila poroka istospolnih do leta 2011 dovoljena na Nizozemskem, v Belgiji, Španiji, na Švedskem in Portugalskem. Druge oblike civilnih partnerstev za istospolne pare so dovoljene na Danskem, v Franciji, Nemčiji, Luksemburgu, Veliki Britaniji, na Češkem, v Sloveniji, na Madžarskem, Avstriji in na Irskem.

V svoji raziskavi sta Švab in Kuhar (2005) ugotovila tudi to, da si 42 % anketiranih gejev in lezbijk želi imeti otroka, pri tem ni bilo bistvenih razlik med spoloma, vendar je njihova želja o otrocih potlačena. Zavedajo se, da so realne možnosti za to majhne, nekateri izmed njih pa celo zanikajo upravičenost istospolno usmerjenih do otrok. Homoseksualci se bojijo tudi tega, da bi imel njihov otrok težave med odraščanjem zaradi negativnega odziva družbe.

Želje po starševstvu so za geje in lezbijke v Sloveniji še danes neuresničljive, saj nimajo pravice posvojitve otrok in oploditve z biomedicinsko pomočjo (Zakon o partnerski zvezi, 2016). Natančneje, zakonodaja predpisuje, da istospolna partnerja ne moreta skupaj posvojiti otroka, ki ni biološki potomec nobenega od njiju. Dovoljuje pa posvojitev partnerjevega biološkega otroka. V Evropi je kar nekaj držav, kjer imajo istospolni pravico do posvojitve otrok, to je na Nizozemskem, Švedskem, v Španiji, na Islandiji, Norveškem, v Veliki Britaniji, Belgiji in na Danskem (Rajgelj, 2015).

V Republiki Sloveniji je bil 21. aprila 2016 sprejet nov Zakon o partnerski zvezi, uporabljati pa se začne konec februarja 2017. Nov zakon bo istospolnim parom prinašal enake pravice, kot jih imajo poročeni pari. Prav tako bo neskljenjena partnerska zveza imela enake pravne posledice kot zunajzakonski skupnosti partnerjev različnega spola. Partnerja partnerske zveze še naprej ne bosta imela pravice posvojitve otroka, kakor tudi pravice do oploditve z biomedicinsko pomočjo ne (Zakon o partnerski zvezi, 2016).

Kljub temu da zakon še ne uveljavlja popolne enakopravnosti, je sprejetje in uveljavitev Zakona o partnerski zvezi pomemben korak v smeri večje enakopravnosti istospolnih partnerstev.

1.3.4 Homofobija – vzroki in posledice

Izraz “homofobija” je v začetku sedemdesetih let prvi uporabil ameriški psiholog in psihiater George Weinberg. Izraz je označeval fizični odpor pred homoseksualci, dobesedno pa pomeni

“strah pred istostjo“. Sočasno so se v drugih literaturah pojavljali sinonimi, kot so homoerotofobija, heteroseksizem, homoseksfobija, homonegativnost in podobno. Nekateri izmed teh celo bolje opisujejo izbrano tematiko, a je vendarle termin homofobija postal splošno uporaben (Kuhar, 2011).

Pri homofobiji v resnici ne gre za fobijo kot bolezenski strah, temveč za sovražnost do istospolnosti. V družbi se pojavlja v različnih oblikah, največkrat gre za predsodke, zavračanje, fizično in psihično nasilje nad homoseksualci (Homofobija, 2015). Kuhar (2011) dodaja, da gre za obsojanje, odpor, nestrinjanje, omalovaževanje in diskriminacijo istospolno usmerjenih.

Geji in lezbijke se z diskriminacijo soočajo na različnih področjih življenja. Kuhar in Švab (2005) sta z raziskavo o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji dokazala visoko stopnjo nasilja, ki mu je homoseksualna populacija izpostavljena. Več kot polovica anketiranih je na vprašanje o tem, ali so bili kdaj zaradi svoje spolne usmerjenosti žrtev nasilja ali nadlegovanja, odgovorilo pritrdilno. Največkrat je šlo za nasilje v obliki psihičnega nadlegovanja, fizičnega obračunavanja in spolnega nasilja. Ženske so bile deležne predvsem psihičnega nasilja, moški pa pogosteje fizičnega. Tako geji kot lezbijke doživljajo nasilje predvsem na javnih prostorih, kot so ulice, bari in podobno.

Večina homoseksualcev se je heteroseksualiziranosti javnega prostora prilagodila tako, da fizičnega oziroma intimnega odnosa do partnerja ne izkazujejo v javnosti, ampak le v zasebnosti ali ožjih prijateljskih krogih. To vedenje je pravzaprav oblika zaščite pred homofobičnimi odzivi okolice. Potiskanje gejev in lezbijk v zasebni prostor in zatiranje homoseksualnosti v javnosti Kuhar in Švab (2005) imenujeta privatizacija homoseksualnosti.

Na podlagi pregleda raziskav Slovenskega javnega mnenja in evropskih raziskav Eurobarometra sta Maljavec in Humer (2011) opisala dogajanje in stopnjo homofobije v Sloveniji in v Evropi. V devetdesetih letih je bilo okrog 60 % državljanov Slovenije takih, ki niso želeli imeti homoseksualca za soseda. V dvajsetih letih se je ta delež zmanjšal na dobrih 35 %. Leta 2008 je evropska raziskava pokazala, da so homoseksualci najbolj zaželeni na Švedskem, Nizozemskem in Danskem. Med države z visoko stopnjo socialne distance do homoseksualcev pa spadajo Bolgarija, Latvija in Litva.

Boj homoseksualcev, biseksualcev in transseksualcev za enakopravnost traja že dolgo, a je kljub temu v Mavretaniji, Sudanu, Nigeriji, Somaliji, Iranu, Savdski Arabiji in Jemenu do leta 2011 še obstajala smrtna kazen za homoseksualna dejanja (Homofobija v Evropski uniji: stvari se premikajo na bolje, 2012).

Humer, Maljevec in Kuhar (2011) pravijo, da se je termin homofobija v množičnih medijih v Sloveniji začel bolj pogosto uporabljati v drugi polovici devetdesetih let, ključni homofobični incident pa se je zgodil na začetku novega tisočletja. Leta 2001 so bile namreč organizirane prve demonstracije istospolnih pod imenom "Obvoznica mimo nestrpnosti – pohod proti homofobiji". Gre za prvo lezbično in gejevsko parado ponosa v Sloveniji. Leta 2002 so na izboru slovenske popevke za pesem Evrovizije zmagale transvestitke Sestre, kar je v medijih prav tako sprožilo hud plaz homofobije (Velikonja, 2004).

Kuhar (2005) je zapisal: "Nasilje nad homoseksualci ni le izraz posameznikove nestrpnosti, temveč predvsem posledica družbene nestrpnosti in kulturnega heteroseksizma, ki dovoljuje tovrstna dejanja, njihove posledice pa bistveno blaži."

Švab in Kuhar (2005) pravita, da je v zadnjih letih v Sloveniji mogoče opaziti novo obliko homofobije. Le-ta naj bi prikazovala več strpnosti do gejev in lezbijk, a gre v resnici le za navidezno strpnost. Homoseksualci so sprejemljivi, dokler ostajajo skriti in nevidni. Ko se pokažejo pa niso več dobrodošli. Toleranca v smislu nič nimam proti, samo ne pred mojimi očmi, ni prava toleranca. Geji in lezbijke v Sloveniji se v današnjih časih spopadajo s prikrito diskriminacijo.

Za mednarodni dan boja proti homofobiji je bil izbran datum 17. maj, saj je na ta dan Svetovna zdravstvena organizacija odstranila homoseksualnost s seznama psihičnih motenj.

1.3.5 Homoseksualne organizacije v Sloveniji

V Sloveniji obstaja mnogo društev in organizacij, ki poskušajo izboljšati položaj in odnos do lezbijk, gejev, biseksualcev in trans oseb (v nadaljevanju LGBT).

Društvo LEGEBITRA je nevladna in neprofitna organizacija, ki zagovarja pravice LGBT oseb. Namenjena je predvsem mladim, ki zaradi spolne usmerjenosti predstavljajo ranljivo

družbeno skupino. Cilji društva so vezani na reševanje psihosocialnih težav LGBT oseb, dvigovanje zavesti javnosti glede spolnih usmerjenosti, poskušajo vplivati tudi na večjo strpnost in sprejemanje LGBT oseb v družbi (Legebitra, 2015).

Društvo ŠKUC je prav tako nevladna neprofitna organizacija, ki deluje na kulturno-umetniškem področju. Njihov glavni namen je vključevanje mladih in perspektivnih ustvarjalcev v kulturno dogajanje. V okviru tega društva delujeta gej sekcija Magnus in lezbična sekcija. Društvo že več let organizira Festival gejevskega in lezbičnega filma, Parado ponosa, GALfon, ki je namenjen pogovorom in reševanjem težav na področju homoseksualnosti, radijsko oddajo Lebomanija, izdajajo tudi revije in knjige. Imajo tudi GLBT knjižnico, kjer imajo ogromno literature o istospolni usmerjenosti (Društvo Škuc, 2011).

Društvo za integracijo homoseksualnosti (DIH) deluje na področju vključevanja istospolno usmerjenih v vsakdanje življenje. Ukvarjajo se tudi z zaščito človekovih pravic, s političnimi dejavnostmi, organizirajo športne in kulturne prireditve ter zabave. Izvajajo več programov in projektov. Program *Pamet v roke, kondom na glavo!* promovira varno spolnost med moškimi, brezplačno testiranje za hiv, svetuje uporabo kondoma in drugo. Imajo tudi Mavrično svetovalnico, ki je namenjena pomoči LGBT posameznikom ob duševnih stiskah in ostalim informacijam. Program Aktivni pod mavrico poskuša zagotoviti varne prostore za druženje LGBT oseb, program Mladi pod mavrico organizira predvsem gibalne delavnice in športne vsebine, s projektom *Z nogometom proti diskriminaciji* pa izvedejo dva nogometna turnirja na leto (Društvo DIH, 2016).

Roza klub so ustanovili člani gejevske sekcije Magnus in članice lezbične sekcije LL z namenom večje prisotnosti gejev in lezbijk v političnem življenju, predvsem pri ustavnih in zakonodajnih spremembah.

Pomembne mednarodne organizacije sta še IGLYO in ILGA, ki združujejo geje, lezbijke, transseksualce in biseksualce po vsem svetu. Njihovi glavni cilji so boj za enakopravnost in boj proti diskriminaciji.

1.4 PREDSDODKI IN STEREOTIPI HOMOSEKSUALNOSTI

Homoseksualnost je že od srednjega veka označena za grešno in je veljala za duševno bolezen do leta 1973. Kljub dolgoletnemu aktivističnemu boju mnogih društev in organizacij za družbeno, politično in kulturno vključevanje gejev ter lezbijk v vsakdanje življenje pa homoseksualce še danes spremljajo različni predsodki in diskriminacije.

Predsodki so neutemeljeni negativni občutki do osebe ali do socialnih skupin, ki niso osnovani na predhodnih izkušnjah in se kažejo v nespoštljivem ter prezirljivem odnosu do drugačnih. V našem primeru so to homoseksualci, manjšina v heteroseksualnem svetu. Standardi normalnosti in zaželenega obnašanja, ki jih promovirajo mediji, postanejo družbene norme. Posamezniki, ki teh standardov ne dosegajo, postanejo hitro objekti predsodkov in diskriminacije. "Predsodki dobro živijo, kadar so v "senci", to je odmaknjeni od kritičnega pogleda, slabo se jim piše tedaj, če se jih zavedamo in o njih razpravljamo," pravi Ule (1999). Dodaja še, da je za sodobne predsodke značilno to, da se izražajo posredno, v bolj skriti obliki kot nekoč. Upiranje predsodkom je zato toliko bolj oteženo, ker so nosilci le-teh neoprijemljiva populacija, nejasno določljive skupine.

Predsodki, ki so značilni za neko družbo ali skupino, lahko deloma ali v celoti izoblikujejo naš značaj. Zaradi predsodkov ne moremo razmišljati in se razumno obnašati, ker se nam nekaj zdi tako samoumevno, da se o tem ne sprašujemo, o tem niti ne dvomimo (Mitscherlich, 1999).

Brown (1999) opisuje pogoje za nastanek predsodka. Ker je naš svet zelo kompleksen prostor, ga je zelo težko zaznavati in razumeti brez kategorizacije. To je kognitivni postopek, ko različne dražljaje uvrščamo v kategorije, glede na podobnosti in razlike. Na tak način naš svet in vse, kar se dogaja okrog nas, poenostavimo in uredimo. Sledita fazi diferenciacije in asimilacije, kjer je pomembno poudarjanje kontrastov med skupinami oziroma kategorijami. Tako bodo dražljaji različnih kategorij videti medsebojno še bolj različni, dražljaji istih kategorij pa še bolj podobni. Ko gre za kategorizacijo ljudi, pride do pretiranega poudarjanja razlik med skupinami in podobnosti znotraj skupin. To imenujemo homogenizacija skupin.

Campbell (1968, v Brown, 1999) je zapisal, da so odnosi med ljudmi in obnašanje drug do drugega odvisni predvsem od tega, ali druge ljudi zaznavamo kot predstavnike lastne skupine

ali druge. Ljudi razvrščamo v svojo ali drugo skupino, glede na skupno usodo, bližino in oznake. Torej glede na to, ali se nam dogajajo podobne stvari, ali smo pogosto blizu drug drugemu in glede na podobnost. Rokeach (1960, v Brown, 1999) pa meni, da je medsebojna privlačnost odvisna od podobnosti mnenj dveh oseb. Do drugačnih čutimo odpor zaradi tega, ker predstavlja grožnjo našemu kognitivnemu sistemu.

Predsodki se torej razvijajo pri vsakdanjih interakcijah z drugimi in drugačnimi. Imajo neprijetno lastnost, da se med ljudmi širijo kot virus in se lahko spremenijo v opravičilo vsakdanjih diskriminacij. Naselijo se v posameznikove predstave, želje, govor, tudi v medije, filme, politične in državne institucije. Najhujša posledica vsega tega je, da se žrtve predsodkov poistovetijo z vsebino predsodkov. Žrtve predsodkov tako s svojim obnašanjem začnejo potrjevati predsodke in krog se zaključí. To traja vse dokler se ne pojavi kritična javnost, ki poskuša predsodke odpraviti, to pa je precej težko (Ule, 1999).

Razlikovati moramo med predsodki in začasnimi sodbami. Začasne sodbe se spremenijo v predsodke takrat, ko jih kljub nekim novim spoznanjem ne moremo opustiti (Allport, 1954, v Mitscherlich, 1999).

Ule (1999) poroča, da je v zadnjem času mogoče opaziti zmanjšan obseg predsodkov, vendar ne gre za njihovo izginjanje, ampak le premik. Predsodki se izražajo na drugačen način. Zaradi zakonov proti diskriminaciji se je zmanjšal obseg javno izraženih predsodkov, premaknili so se na zasebno raven. Prišlo je tudi do kvalitativnih sprememb, predsodki se ne izražajo več neposredno, ampak prikrito, simbolno, skozi izogibanje stikom z drugačnimi, ignoriranje in distanco.

Predsodki so neformalne institucije vsakdanjega sveta. To pomeni, da so neke vrste mikroideologije, ki za razliko od makroideologije, kamor spadajo religije in politike, niso vezane na državne institucije, ampak na vsakdanji svet. Predsodki tako določajo neenakopravnost ter razmerja dominantnosti in podrejenosti med ljudmi v veljavne družbene norme (prav tam, 1999).

Blumer (1961, v Ule, 1997) je določil štiri tipe občutkov, ki so značilni za negativne socialne predsodke v dominantnih skupinah. Prvi je občutek premoči dominantne skupine. Gre za mišljenje, da ima lastna večinska skupina neke predprave. Drugi je občutek manjvrednosti

manjšinske skupine. Tretje je prepričanje, da ima dominantna skupina privilegije. Nazadnje je še sum ali strah pred tem, da bi manjšinska skupina ogrožala status dominantne skupine.

Predsodki igrajo osrednjo vlogo v discipliniranju množic in vsakega posameznika. Vsak se boji, da bi sam postal predmet predsodka, če se ne bo držal določenih vedenjskih pravil in norm. "Predsodki ne obstajajo zgolj v glavah (in srcih) posameznikov, temveč med njimi in nad njimi." (Ule, 1999)

Kuhar (2003) navaja, da so za negativno javno mnenje do homoseksualnosti odgovorni tudi mediji. Le-ti namreč sooblikujejo in legitimirajo določene identitete in skupine. Mediji lahko nekatere posameznike izločijo, jih s tem naredijo za tuje ali celo ogrožajoče.

Zornik in Mirković (1996) sta analizirala stereotipe o homoseksualnosti in zapisala: "Stereotipi so skupek močno razširjenih verjetij, ki se izoblikujejo v določenih družbenih razmerah in imajo status samoumevnega dejstva, čeprav je lahko njihova neveljavnost večkrat znanstveno dokazana." V članku opisujeta dve vrsti stereotipov o homoseksualnosti, prva vrsta se nanaša na vzroke o homoseksualnosti, druga na značilnosti homoseksualnih oseb.

Stereotipno razlaganje vzrokov homoseksualnosti se nanaša na to, da so imeli homoseksualni posamezniki med odraščanjem v družini težave, (dominantna mati ali hladen, odtujen oče); da imajo strah pred nasprotnim spolom; da je vzrok homoseksualnosti pri ženskah njihova pretirana moškost, pri moških pa pretirana ženskost ali da se vzrok skriva v porušenem kemičnem ravnotežju hormonov. Stereotipi o lastnostih homoseksualcev so naslednji: lezbijke so možače, geji so poženščeni; geji sovražijo ženske, lezbijke sovražijo moške; aids je ključna bolezen homoseksualcev; homoseksualci so hormonsko in duševno moteni; geji in lezbijke so nesrečni, depresivni in emocionalno nestabilni; homoseksualne zveze niso enakovredne heteroseksualni zvezi; homoseksualnost je nenaravna; homoseksualci nadlegujejo otroke in jih spolno zlorablajo; homoseksualci niso dobri starši in podobno.

Kot razširjevalce stereotipov Zornik in Mirković navajata katoliško cerkev, socialistični sistem, znanstvene discipline s svojimi predstavniki, šole, medije.

Medijske podobe homoseksualnosti je Kuhar (2003) na podlagi analize slovenskih tiskanih medijev od 1970 do 2000 razdelil v pet osnovnih kategorij. Prva je stereotipizacija

homoseksualnosti, kjer mediji geje reprezentirajo kot poženščene, lezbijke pa kot možače. Druga kategorija je medikalizacija, kjer mediji iščejo zdravstvene in psihične vzroke za homoseksualnost in s tem homoseksualnost predstavijo kot bolezen, duševno motnjo. Tretja je seksualizacija, kjer mediji pogosto uporabljajo slikovno gradivo in s tem reducirajo homoseksualnost zgolj na spolnost in seks. Skrivnost je tista kategorija, ki homoseksualnost prikaže kot nekaj skritega in povezanega s sramovanjem. Zadnja medijska reprezentacija je normalizacija, kjer gre le za navidezno toleranco homoseksualnosti. Homoseksualci so še vedno pripadniki jasno ločene družbene manjšine, ki jim je treba dopuščati, da imajo svoje drugačno mnenje, a le dokler ne ogrožajo heteroseksualne dominantnosti.

1.5 ŠPORT IN LGBT

Šport vpliva na človekovo zdravje, razvija bolj skladno telo, omogoča razvedrilo in vpliva na kakovost življenja. Vpliva tudi na osebni razvoj, samospoštovanje, dobro počutje in nas nauči učinkovitejšega spopadanja s stresom. Poleg tega nam šport nudi možnost druženja, srečevanja ljudi in komunikacije, nauči nas strpnosti, spoštovanja drugih in sodelovanja z njimi (Doupona in Petrović, 2007).

Človek potrebuje družbo, potrebuje socializacijo. Hierarhija potreb po Maslowu predstavlja, da je za normalen razvoj ljudi, poleg fizioloških potreb in potreb po varnosti, pomembno tudi zadovoljevanje potrebe po pripadnosti in ljubezni. Gre za skrb za lastne odnose z drugimi in željo biti sprejet od drugih. Pripadanje neki skupini, lahko gre za športno skupino, zadovoljuje takšne vrste potreb (Tušak in Tušak, 2003).

V Sloveniji se vedno več ljudi ukvarja s športom. Pri pregledu povezanosti športne aktivnosti s spolom sta Doupona in Petrović (2007) ugotovila, da obstajajo razlike v popularnosti športov med moškimi in ženskami. Družba skozi proces socializacije uči vsakega posameznika, kaj je družbeno sprejemljivo vedenje in kaj ni. Oblikovane so ženske in moške spolne vloge, v skladu s tem je tudi vključevanje žensk in moških v posamezen šport. Moški se bolj nagibajo k športom, kot so nogomet, košarka, namizni tenis in tenis, torej privlačijo jih športi, kjer lahko tekmujejo in premagujejo nasprotnika. Medtem ko se ženske raje ukvarjajo z estetskimi športi, kot so aerobika, ples, gimnastika ter aktivnosti v naravi (hoja, planinarjenje, plavanje).

Razmerje med športno aktivnimi moškimi in ženskami se je od osamosvojitve Slovenije izboljšalo s 3 : 1 na 4 : 3, a je kljub temu spolna neenakost v športu ostala velik problem (Doupona in Petrović, 2007).

1.5.1 Spolni stereotipi v športu

Stereotipi o pojmovanju vloge spolov v družbi in posledično tudi v športu so močno zakoreninjeni v zavesti ljudi. Od moških se pričakuje agresivnost in tekmovalnost, od žensk pa nežnost in pasivnost. Vzroke za ideološko različnost med spoloma nekateri strokovnjaki iščejo v biološki in genetski raznolikosti spolov, drugi strokovnjaki pa zagovarjajo dejstvo, da so razlike umetno proizvedene, torej so posledica socialnih in kulturnih razlik (Doupona, 2004).

Očitno je, da razlike med spoloma obstajajo, posledično je tudi šport razdeljen na ženski in moški. Doupona (2004) meni, da se vzrok za veliko ideološko raznolikost med spoloma skriva v tem, da se ženski rezultati neposredno primerjajo z moškimi. Moški sicer res premagajo ženske v fizični moči in vzdržljivosti, kar pa ne velja za gibljivost, koordinacijo in kinestetiko. Moški torej povečujejo pomembnost športnih aktivnosti, kjer sta potrebni moč in vzdržljivost ter tako dosežejo, da se ženski šport zaznava kot manj vreden od moškega. Na tak način ohranjajo moško moč in nadvlado.

Zanimivo je razvrščanje ženskih športnih aktivnosti Snyderja in Spreitzerja, ki ga je opisala Doupona (2004) pri razlagi konstrukcije spolnih razlik v športu. Po njenem mnenju se ženski šport deli na tri kategorije. V kategorijo neprimernih športov spadajo borilni športni, nekatere atletske discipline in kontaktni športi. V kategorijo splošno nesprejemljivih športov spada večina atletske discipline (šprinti, poskoki ...), ker so povezane s pojmom moči, so primerne le za ozek krog žensk. Zadnja kategorija splošno sprejemljivih športov zajema nekontaktne športe, torej športe, ki vključujejo gibanje telesa v prostoru (plavanje, gimnastika, tenis). Le-ti so primerni za vse ženske.

Fink (2012) opaza, da ima homofobija tudi v novem tisočletju še vedno pomembno vlogo v medijih in marketingu ženskega športa in športnic. Ženske športnice so obravnavane drugače kot moški, veliko je poudarka na njihovi ženstvenosti in heteroseksualnosti. Šport je ena najmočnejših ekonomičnih, socialnih in političnih institucij na planetu in je kot taka lahko

močan instrument za krepitev moške nadvlade. Športnice, ki izražajo moč in visoke športne zmogljivosti, pa ogrožajo to moško nadvlado. Športnice bi morale biti po predpisih ženskih družbenih vlog nežne in ranljive. Tiste, ki teh pogojev ne izpolnjujejo, so pogosto označene za nenaravne, čudne ali lezbijke. Izraz lezbijka je postal politično orožje, ki se uporablja proti ženskam, ki prestopijo meje (Griffin, 1992).

Od moških se pričakuje agresivnost in borbenost, od žensk obratno. Če so moški bolj šibki in nežni, če se ukvarjajo z estetskimi športi, jih družba takoj označi za dekleta ali pedre. Obratno je pri ženskah. Ženske ne smejo biti premočne in preagresivne oziroma so lahko močne vse dokler imajo vidne ženske poteze, to so dolgi lasje, oblačenje v oblačila primerna za ženske in podobno. Za nekatere športnice in športnike je šport neke vrste zatočišče, kjer jim je dovoljeno, da se obnašajo drugače, kot jim narekujejo okvirji spolnih vlog (Krane, Barak in Mann, 2012).

Kljub vplivom družbe pa Doupona in Petrović (2007) opazata počasen premik ženske kulturne identitete športa k moški. To, da športni vadbi žensk in moških postajata vedno bolj podobni, potrjuje veliko raziskav (Jurak, Kovač, Strel, 2007). Tudi Tušak in Tušak (2003) menita, da na ravni vrhunškega športa skoraj ni razlik med športniki in športnicami.

1.5.3 Diskriminacija LGBT posameznikov v športu

Griffin (2012) postavlja začetek LGBT gibanja za enakopravnost v športu v leto 1975, ko je Dave Kopay, nekdanji nogometaš iz Washingtona, javno priznal, da je gej. Pred tem letom si noben gej, biseksualec ali transseksualec ni upal javno priznati svoje spolne usmerjenosti. To je bil še čas, ko je biti LGBT pomenilo biti grešnik, duševno moten in nemoralen. Bil je čas diskriminacij za LGTB posameznike in posameznice. Takrat so LGBT športniki in športnice, ki so se javno razkrile, morale zapustiti ekipo, pokrovitelji niso želeli sodelovati z LGBT športniki, zato so se jim odpovedovali, javnost in navijači niso želeli gledati in spodbujati LGBT športnikov.

Odnos do homoseksualcev v športu se je spreminjal, kot se je spreminjala družba. Ko so države začele sprejemati zakone proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti, se je tudi odnos do homoseksualnosti v družbi in športu izboljšal. Odpravljanje homofobije v športu je bila refleksija širših socialnih in družbenih sprememb. Po letu 1980 je bilo mogoče opaziti

porast LGBT oseb, ki so se javno razkrile, kar pa je bila posledica izboljšanja položaja LGBT na vseh življenjskih področjih. Izboljšanje položaja LGBT posameznikov je bilo vidno na političnem področju, v zakonih proti diskriminaciji glede na spolno usmerjenost, v zakonih, ki pravno priznavajo istospolne zveze, v programih in projektih, ki pomagajo LGBT osebam v stiskah, v povečanju strokovnih izrazov za spolno usmerjenost in spolno identiteto. Te kulturne in institucionalne spremembe so močno pripomogle k napredku LGBT vprašanj v športu (Griffin, 2012).

V Sloveniji je na področju ukvarjanja s športom LGBT posameznikov dejavno društvo Out in Slovenija, ki organizira športne, rekreativne in izobraževalne prireditve za lezbijke, geje, biseksualce in trans osebe.

1.5.4 Transseksualci v športu

Če želi posameznik tekmovati v športu, mora opredeliti svojo spolno identiteto. Za večino ljudi to ni nikakršen problem, transseksualci pa imajo s tem težavo. Transseksualci so osebe, katerih biološki in družbeni spol nista skladna. Transseksualnost se kaže v različnih oblikah, kot je sprememba videza, pričeske in oblačenja, sprememba imena in uporabe zaimka ter spremembe na telesu s pomočjo hormonskih terapij in operacij. Športniki, ki želijo spremeniti spol, se morajo zavedati posledic. Če bo športnik spremenil spol, a ne bo jemal hormonov, potem bo telo ostalo enako kot ob rojstvu, torej upoštevan bo biološki spol. Če se bo transseksualec odločil za hormonsko terapijo, se mora zavedati posledic. Testosteronska terapija ima za posledico večjo porasčenost, globlji glas, povečanje mišične mase in zmanjšanje telesne maščobe. Estrogenska terapija vpliva na zmanjšanje mišične mase in moči ter povečanje telesne maščobe in prsi. Nekaj od teh sprememb neposredno vpliva na športni rezultat in izvedbo. NCAA (National Collegiate Athletic Association) zahteva od športnika vsaj eno leto jemanja predpisanih hormonov, preden mu je dovoljeno tekmovati z nasprotnim biološkim spolom. Za nastop na Olimpijskih igrah pa je treba imeti dve leti hormonskih terapij (Krane idr., 2012).

Tisti transseksualci, ki se odločijo le za operacijo, tekmujejo še naprej s predstavniki svojega biološkega spola, saj operativni posegi nimajo neposrednega vpliva na športno zmogljivost (Krane idr., 2012).

1.5.5 Homoseksualnost v športu

Homoseksualcem lahko šport pomeni neke vrste zatočišče, kjer se lahko svobodno izražajo in jim ni treba slediti tradicionalnim spolnim vlogam. Lezbijke se lahko na tak način uprejo tipičnim vlogam ženske in lahko razvijajo svoje fizične sposobnosti, ki so sicer pripisane moškim. Uspehi na tem področju jim dajejo samozavest. Malo drugače je pri gejih, saj lahko tistim športnikom, ki ne bodo izpolnjevali pričakovanj družbe o moškem športniku, postane šport neprijetna izkušnja. Tisti geji, ki se bodo bolj približali tipični podobi moških, pa bodo v športu uživali in se lažje vključevali v ekipo. Posledično bo njihovo prepoznavanje lastne homoseksualnosti trajalo dlje časa (Sator, 2009, v Horn, 2012).

Elitni LGBT športnice in športniki se v preteklosti niso veliko izpostavljali, svojo usmerjenost so pogosto skrivali. Bolj kot se je izboljševal odnos do homoseksualnosti v družbi, več je bilo LGBT športnikov, ki so se bili pripravljeni razkriti.

Letošnje Olimpijske igre v Riu so dosegle rekordno število LGBT športnikov in športnic, ki so javno razkrili svojo spolno usmerjenost. LGBT zgodovinar Tony Scupham-Bilton je identificiral devetinštirideset LGBT tekmovalcev in tekmovalk ter tri trenerje. Med njimi je en poročen par, en par pa se je javno zaročil med Olimpijskimi igrami.

Tabela 1: Seznam javno razkritih LGBT športnikov na Olimpijskih igrah 2016 v Riu (2016)

Ime in priimek	Država	Šport
Nicola Adams	Velika Britanija	boks
Seimone Augustus	ZDA	košarka
Tom Bosworth	Velika Britanija	hitra hoja
Isadora Cerullo	Brazilijska	rugby
Dutee Chand	Indija	atletika
Tom Daley	Velika Britanija	skoki v vodo
Carlien Dirkse van den Heuvel	Nizozemska	hokej na travi
Lisa Dahlkvist	Švedska	nogomet
Elena Delle Donne	ZDA	košarka
Katie Duncan	Nova Zelandija	nogomet
Nilla Fisher	Švedska	nogomet

Amini Fonua	Tonga	plavanje
Larissa França	Brazilija	odbojka na mivki
Edward Gal	Nizozemska	konjeništvo
Kelly Griffin	ZDA	rugby
Brittney Griner	ZDA	košarka
Carl Hester	Velika Britanija	konjeništvo
Michelle Heyman	Avstralija	nogomet
Mélanie Henique	Francija	plavanje
Jen Kish	Kanada	rugby
Stephanie Labbe	Kanada	nogomet
Alexandra Lacrabère	Francija	rokomet
Hedvig Lindahl	Švedska	nogomet
Ari-Pekka Liukkonen	Finska	plavanje
Robbie Manson	Nova Zelandija	veslanje
Hans Peter Minderhoud	Nizozemska	konjeništvo
Ian Matos	Brazilija	skoki v vodo
Angel McCoughtry	ZDA	košarka
Nadine Müller	Nemčija	met diska
Marie-Eve Nault	Kanada	nogomet
Ashley Nee	ZDA	kajak
Maartje Paumen	Nizozemska	hokej na travi
Mayssa Pessoa	Brazilija	rokomet
Jillion Potter	ZDA	rugby
Megan Rapinoe	ZDA	nogomet
Helen Richardson-Walsh	Velika Britanija	hokej na travi
Kate Richardson-Walsh	Velika Britanija	hokej na travi
Tessie Savelkouls	Nizozemska	judo
Carolina Seger	Švedska	nogomet
Caster Semenya	Južna Afrika	atletika
Rafaela Silva	Brazilija	judo
Martina Strutz	Nemčija	skok s palico
Susannah Townsend	Velika Britanija	hokej na travi
Sunette Stella Viljoen	Južna Afrika	met kopja

Julia Vasconcelos	Brazilija	taekwondo
Marleen van Iersel	Nizozemska	odbojka na mivki
Linda Vilumsen	Nova Zelandija	kolesarstvo
Jeffrey Wammes	Nizozemska	gimnastika
Spencer Wilton	Velika Britanija	konjeništvo

V tabeli 1 vidimo imena javno razkritih gejev, lezbijk, biseksualnih in trans oseb. Opazimo lahko, da je med njimi 38 žensk in 11 moških, prihajajo iz različnih držav ter iz različnih športov.

O pojavljanju LGBT posameznikov in posameznic se tudi med rokometašicami veliko govori. Najbolj poznan par iz sveta vrhunškega rokometu sta Gro Hamerseng in Anja Edin, ki sta poročeni in imata otroka. Po eni strani tema homoseksualnosti ni več tabu in se o tem odprto govori, po drugi strani pa se v mnogih športnih okoljih o tem le tiho šepeta in se le redko katera vrhunska igralka odloči javno izpostaviti svojo istospolno usmerjenost.

1.5.5 Homofobija v športu

Odnos družbe do istospolnosti se je zgodovino spreminjal. Istospolnost je še pol stoletja nazaj veljala za problem. Danes je stvar drugačna, saj je gejem in lezbijkam z LGBT gibanji uspelo spremeniti svet. Homoseksualnost in šport sta bila pojma, ki se nista ujemala. Položaj pa se počasi spreminja, homoseksualnost postaja nekaj normalnega, a je kljub temu še vedno mogoče opaziti pojave homofobije na vseh področjih. Eno izmed takih področij je šport. Po eni strani šport zagotavlja homoseksualcem prostor, kjer so lahko svobodni, po drugi strani pa veliko raziskav poroča o še vedno prisotnem pojavu homofobije v športu.

Denison in Kitchen (2015) sta objavila rezultate mednarodne raziskave na področju homofobije v športu. V raziskavo je bilo vključenih 9500 gejev, lezbijk, biseksualcev ter heteroseksualcev iz naslednjih držav: Kanada, Velika Britanija, ZDA, Avstralija, Nova Zelandija in Irska. Z raziskavo sta prišla do naslednjih pomembnih zaključkov. Večina gejev, lezbijk in biseksualcev se je v svoji mladosti (pod 22let) ukvarjalo z različnimi športi. Med geji, je bilo približno 30 % takšnih, ki so imeli v mladosti negativne izkušnje, kar jih je

odvrnilo od ukvarjanja s športom, saj so se bali, da ne bodo sprejeti zaradi svoje spolne usmerjenosti.

Približno polovica vseh preizkušancev in tudi polovica gejev je bilo mnenja, da LGB osebe sploh niso ali pa so bolj slabo sprejete v športu. To, da je homofobija bolj izražena v ekipnih športih kot pa v družbi v njihovi državi, je mnenje 62 % vseh preizkušancev in kar 73 % vseh gejev.

Več kot tri četrtine vseh preizkušancev, tako heteroseksualcev kot LGB oseb, je bilo priča ali je izkusilo na lastni koži homofobijo v športu. Od teh je bila večina priča homofobičnim dogodkom. Polovica gejev in lezbijk pa je homofobijo izkusila na lastni koži. Le-ti poročajo o verbalnem nasilju, izsiljevanju in fizičnem nasilju.

1.6 PROBLEM, CILJI IN HIPOTEZE

Osrednja tema diplomskega dela je homoseksualnost, njeno pojavljanje v družbi in znotraj športnega sistema. Homoseksualnost je bila še pol stoletja nazaj nekaj čudaškega, grešnega in nenormalnega. Lezbijke in geji so se dolgo borili, da bi spremenili svet, da bi postali enakopravni in sprejeti v heteronormativnem svetu. Delno jim je uspelo izboljšati svoj položaj, vendar še zdaleč niso popolnoma enakopravni, saj so stereotipi in predsodki o njih globoko zasidrani v zavesti ljudi.

Homoseksualne osebe imajo zaradi pritiskov družbe med oblikovanjem in razkrivanjem lastne spolne identitete veliko težav. Skozi življenje jih spremljajo homofobični odzivi družbe, neenakopravnost pred zakonom ter šikaniranje na različnih področjih.

Zanimalo me je, kakšen je odnos do homoseksualcev v športu, natančneje, kako so istospolno usmerjene posameznice sprejete v rokometnih ekipah.

Osnovni cilj diplomskega dela je ugotoviti, kako rokometašice v prvi A državni rokometni ligi zaznavajo pojave homoseksualnosti med njimi.

Hipoteze:

1. Večina rokometašic v prvi A DRL se opredeljuje kot heteroseksualno orientiranih.

2. Večina rokometašic v prvi A DRL se zaveda prisotnosti istospolno usmerjenih igralk.
3. Večina rokometašic v prvi A DRL meni, da ni potrebe po razkrivanju spolne usmerjenosti.
4. Večina rokometašic v prvi A DRL meni, da so istospolno umerjene rokometašice normalno sprejete v športu in niso šikanirane.

2. METODE DELA

2.1 PREIZKUŠANCI

V vzorec preizkušank so bile zajete igralke rokometa, ki imajo status vrhunskih športnic, torej igralke, ki igrajo v prvi A državni rokometni ligi v Sloveniji. V raziskavi je bilo sodelovalo 128 rokometašic.

Povprečna starost rokometašic je bila v času raziskave 21,3 leta. Dobra tretjina je bila mlajših od 20 let, polovica je bila stara med 20 in 24 let, ostale rokometašice so bile starejše od 25 let.

Tri četrtine anketiranih rokometašic se je več kot 10 let ukvarjalo z roketom, ena četrtina pa več kot 15 let. Tretjina rokometašic ni bila nikoli članica nobene reprezentančne kategorije, ostale so bile kadetske, mladinske ali članske reprezentantke. Članskih reprezentantk je bilo skoraj 40 %.

Več kot polovica rokometašic ima končano srednjo šolo, ena tretjina ima le osnovno šolo, druge so končale univerzitetno, visokošolsko ali visoko strokovno izobrazbo. Iz tega sledi, da jih je 60 % študentk, 30 % dijakinj, 9 % profesionalnih rokometašic in le 5 % je zaposlenih.

Večina rokometašic se poleg rokometu ne ukvarja z nobenim drugim športom, približno 16 % je takih, ki ima tudi drugi šport.

Svoj prosti čas rokometašice najraje preživljajo s svojimi prijatelji, partnerji in sorodniki. Srednje zanimanje izražajo do brskanja po internetu, izletov s starši in samevanja. Najmanj rade izkoriščajo svoj prosti čas za branje knjig.

2.2 PRIPOMOČKI

Podatke sem zbirala s pomočjo anketnega vprašalnika v fizični obliki. Zajemal je 17 vprašanj. Poskrbela sem za to, da so anketiranke dobile enake svinčnike, s katerimi so izpolnjevale vprašalnike. Da bi bila zagotovljena še večja anonimnost, sem za prvo in zadnjo stran uporabila prazne liste, ki so zakrivali odgovore.

2.3 POSTOPEK

Podatke sem zbirala s pomočjo anketnega vprašalnika odprtega tipa, ki je vseboval dva sklopa:

- ugotavljanje socio-demografskih značilnosti preizkušank (spol, starost, dosednji klubi),
- ugotavljanje subjektivnega zaznavanja pojava homoseksualnosti med rokometašicami.

Anketiranke so bile seznanjene z namenom raziskave ter s tem, da bodo rezultati ankete uporabljeni v znanstveno raziskovalne namene. Prav tako so bile seznanjene s tem, da je vprašalnik anonimen.

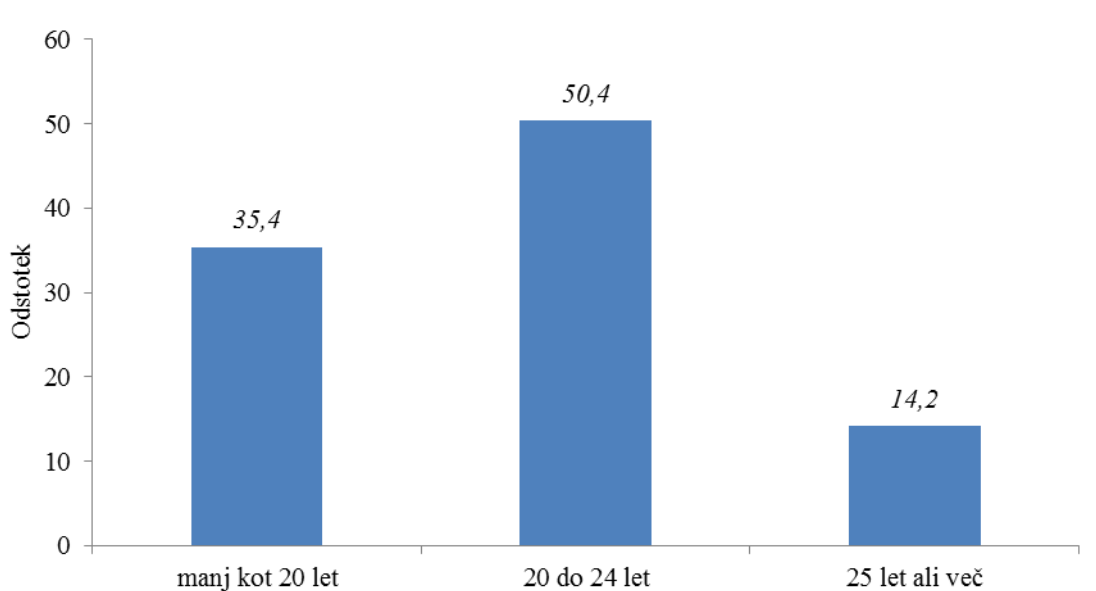
Rokometašicam sem anketne vprašalnike predala osebno, vsaki ekipi posebej. Ker sem med izbrano populacijo poznana oseba, nisem imela večjih težav z nesodelovanjem. Zbiranje podatkov je potekalo od januarja do junija 2016. Najprej sem preko družabnih omrežij kontaktirala s kapetani posameznih ekip in se z njimi dogovorila za termine izpolnjevanja vprašalnikov. Največkrat je bilo to po tekmi državnega prvenstva, saj je bila takrat prisotna cela ekipa. Srečanja so trajala približno pol ure, če je prišlo do nerazumevanja vprašanj, sem pomagala.

Statistična analiza podatkov je bila narejena v programu SPSS, dobljene podatke sem podrobneje predstavila z opisno statistiko in grafi.

3. REZULTATI

3.1 SOCIO-DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ROKOMETAŠIC

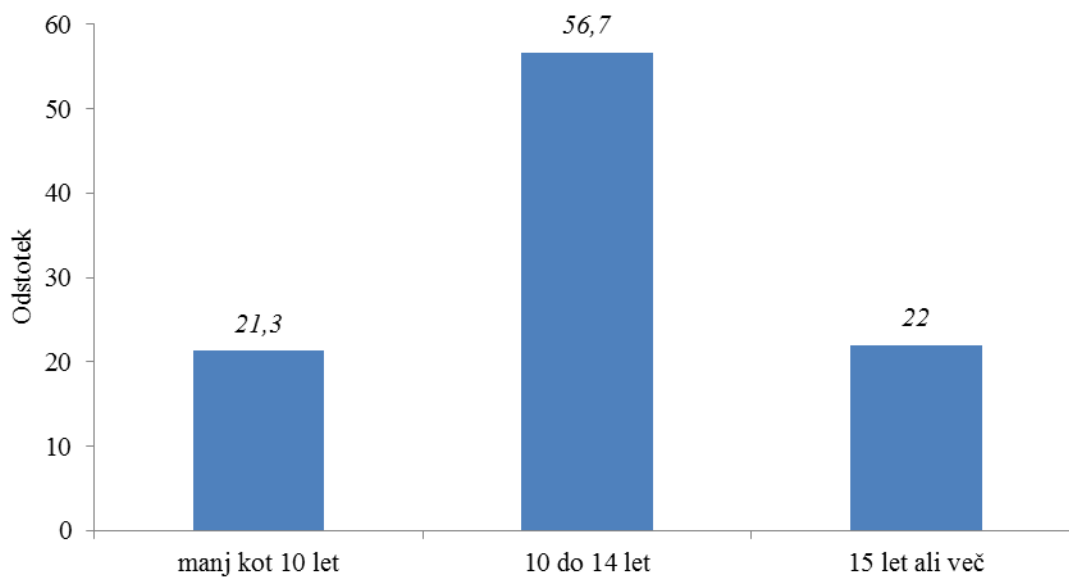
3.1.1 Starost rokometašic



Slika 1: Starost rokometašic

Polovica anketiranih rokometašic (50,4 %) je starih med 20 in 24 let. Dobra tretjina (35,4 %) je mlajših od 20 let, 14,2 % pa starih 25 let ali več. Najmlajša rokometašica je stara 16 let, najstarejša pa 41 let. Povprečna starost znaša 21,3 leta.

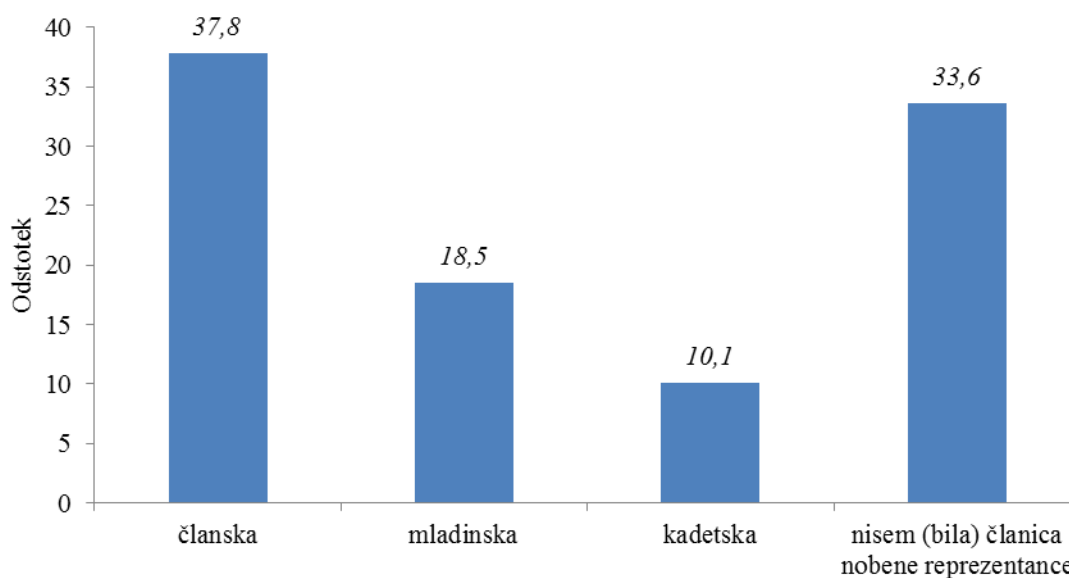
3.1.2 Leta ukvarjanja z roketom



Slika 2: Leta ukvarjanja z roketom

Velika večina rokometašic (78,7 %) se že več kot 10 let ukvarja z roketom, 22 % rokometašic celo več kot 15 let.

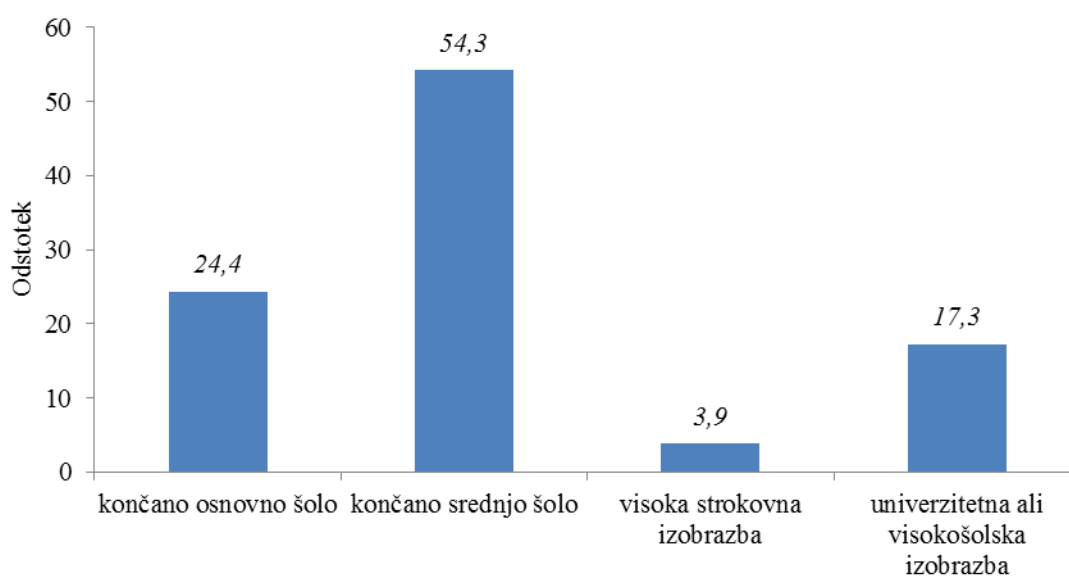
3.1.3 Reprezentančni status rokometašic



Slika 3: Reprezentančni status

Približno dve tretjini (66,4 %) anketiranih rokometašic ima ali je imelo status reprezentantke. Od tega jih je bilo 10,1 % kadetskih reprezentantk, 18,5 % mladinskih in kar 37,8 % članskih reprezentantk. Ena tretjina (33,6 %) anketiranih rokometašic ni bila nikoli v nobeni reprezentančni kategoriji.

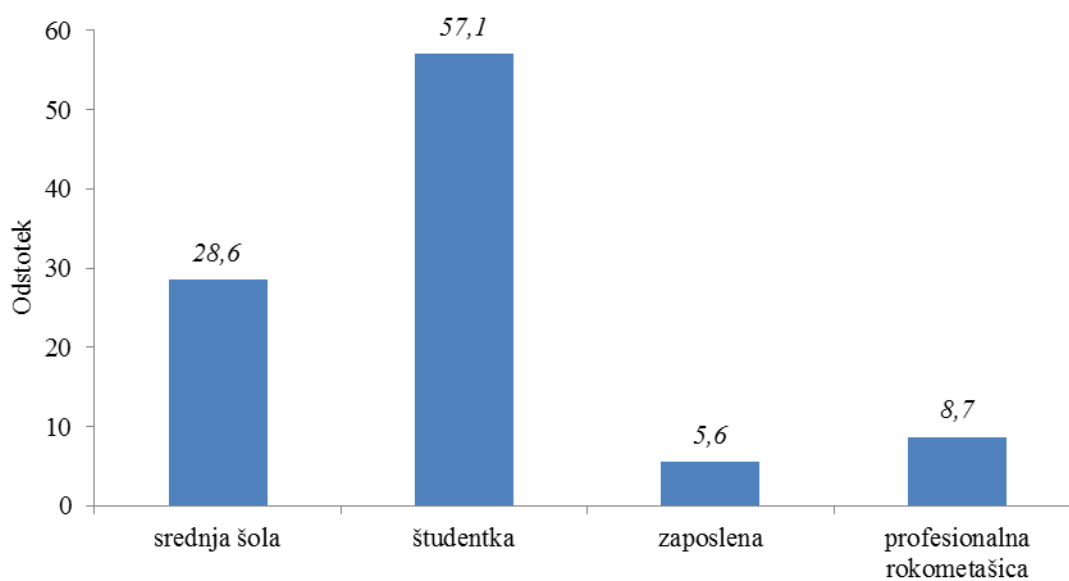
3.1.4 Stopnja izobrazbe rokometašic



Slika 4: Stopnja izobrazbe

Več kot polovica rokometašic (54,3 %) ima dokončano srednjo šolo, 24,4 % jih ima dokončano osnovno šolo, 17,3 % pa univerzitetno ali visokošolsko izobrazbo. Majhen odstotek (3,9 %) je tistih, ki imajo visoko strokovno izobrazbo.

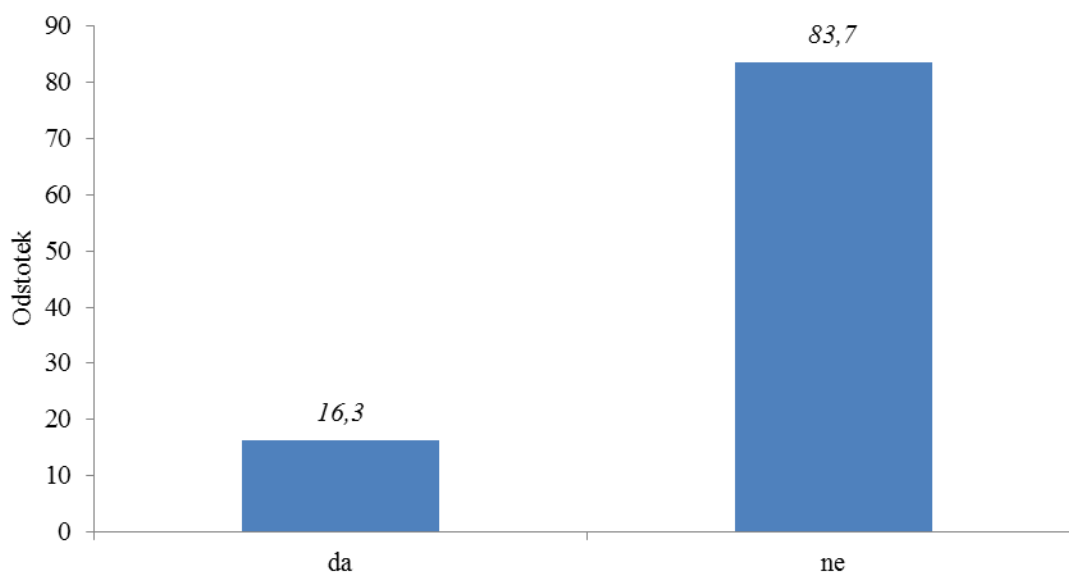
3.1.5 Trenutni status rokometašic



Slika 5: Trenutni status

Dobra polovica rokometašic (57,1 %) je študentk, 28,6 % je dijakinj. Profesionalnih rokometašic je 8,7 %, zaposlenih pa je 5,6 %.

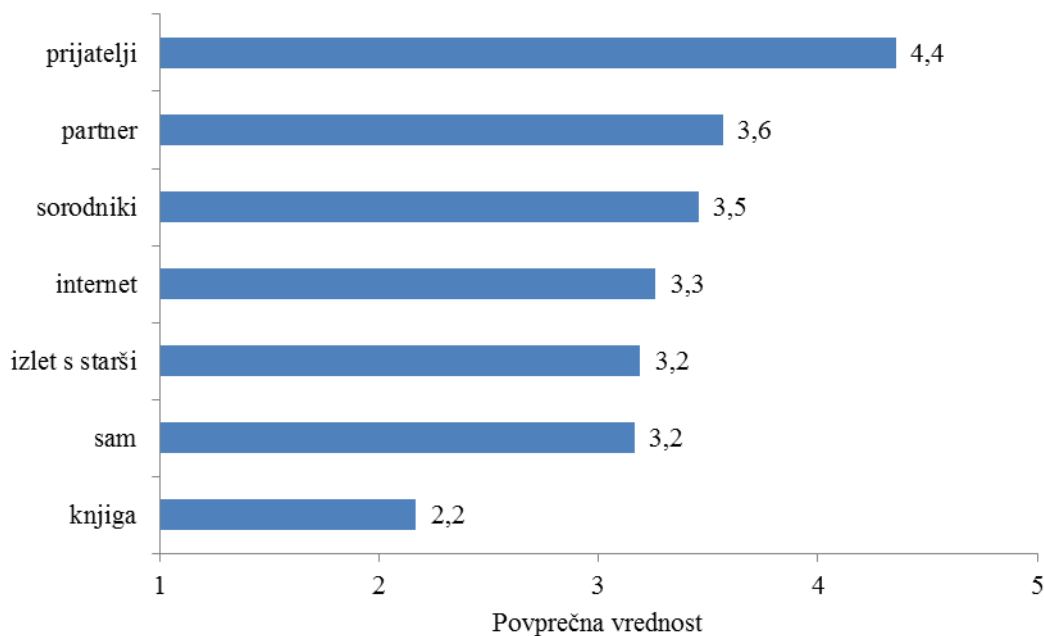
3.1.6 Ostali športni konjički rokometašic



Slika 6: Ukvarjanje z drugim športom

Velikemu odstotku rokometašic (83,7 %) je rokomet edini šport, s katerim se ukvarjajo. 16,3 % je takih, ki se poleg rokometu ukvarjajo še z drugimi športi, najpogosteje s tekom, kolesarjenjem in odbojko.

3.1.7 Preživljanje prostega časa rokometašic

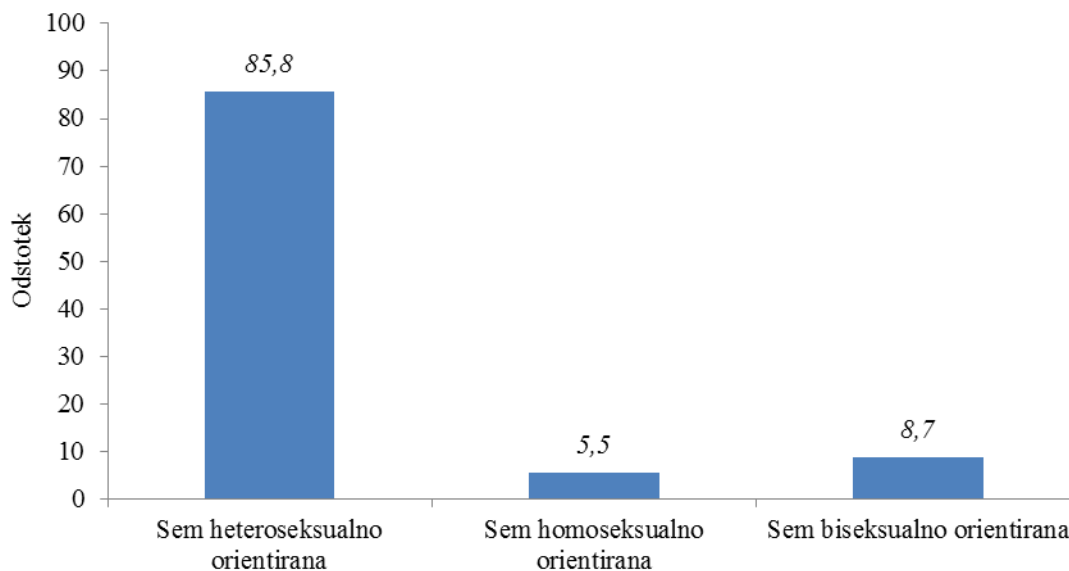


Slika 7: Preživljanje prostega časa

Anketiranke so se na lestvici od 1 (najmanj rada) do 5 (najraje) opredelile do sedmih oblik preživljanja prostega časa. Na prvo mesto so s povprečno oceno 4,4 postavile druženje s prijatelji. Na drugem mestu je posvečanje partnerju ($M = 3,6$). Nekoliko nižje so ocenile obiskovanje sorodnikov ($M = 3,5$). Na četrtem mestu je brskanje po internetu ($M = 3,3$), na petem izlet s starši ($M = 3,2$) ali preživljanje prostega časa v samoti ($3,2$). Na zadnjem mestu je branje knjige ($M = 2,2$).

3.2 SUBJEKTIVNO ZAZNAVANJE POJAVA HOMOSEKSUALNOSTI MED ROKOMETAŠICAMI

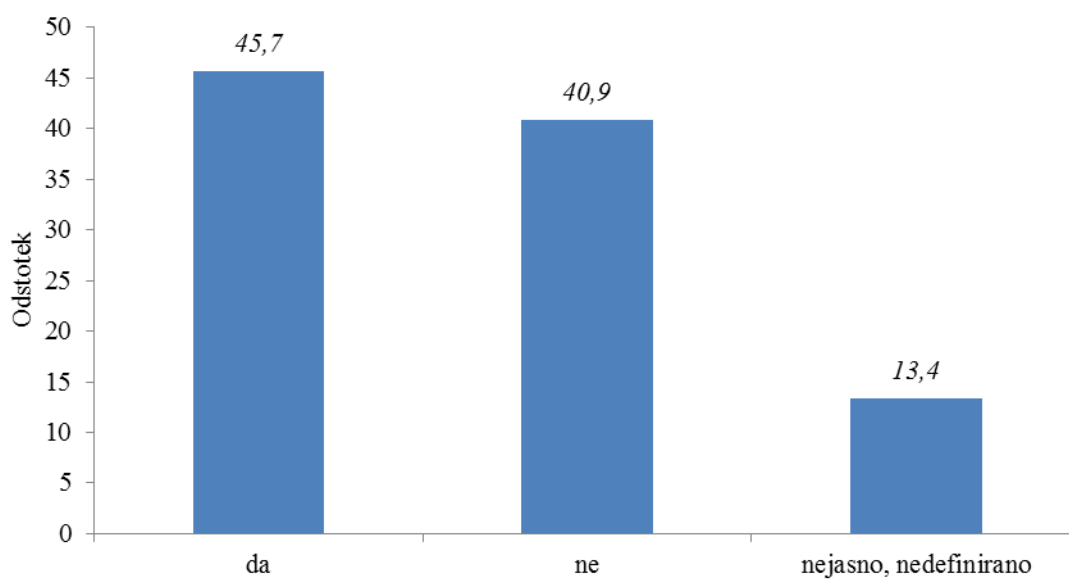
3.2.1 Spolna usmerjenost rokometašic



Slika 8: Spolna usmerjenost

Rokometašice so svojo spolno usmerjenost večinsko (85,8 %) opredelile za heterospolno usmerjeno. Kar 14,2 % ni heteroseksualno orientiranih, natančneje, homoseksualno orientiranih je 5,5 % rokometašic, biseksualno orientiranih pa 8,7 %.

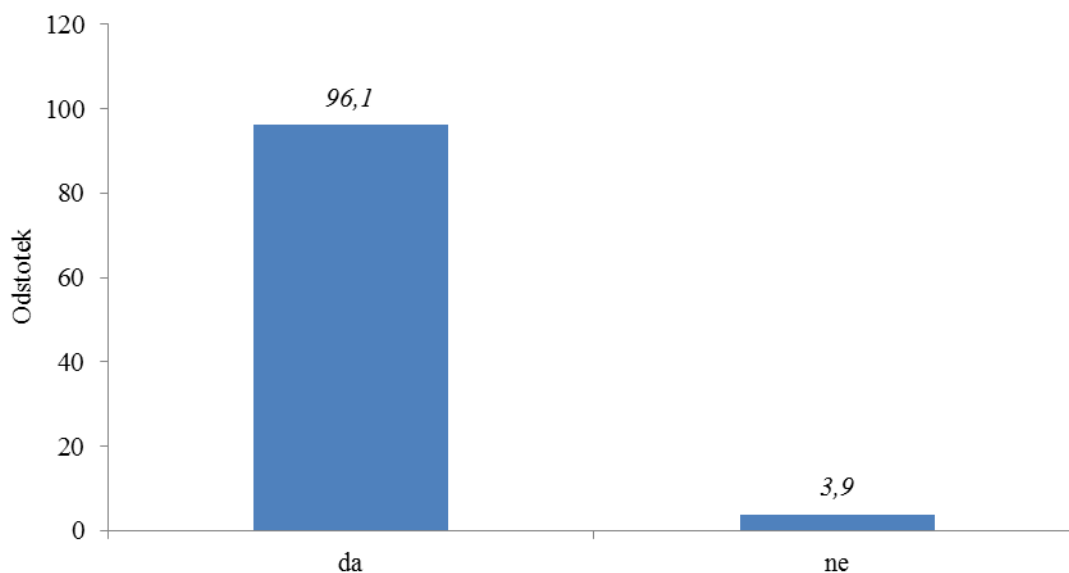
3.2.2 Partnerska razmerja rokometašic



Slika 9: Partnersko razmerje

Slaba polovica rokometašic (45,7 %) je v partnerskem razmerju, druge (40,9 %) niso v razmerju ali pa je status njihove zveze težko obrazložiti (13,4 %).

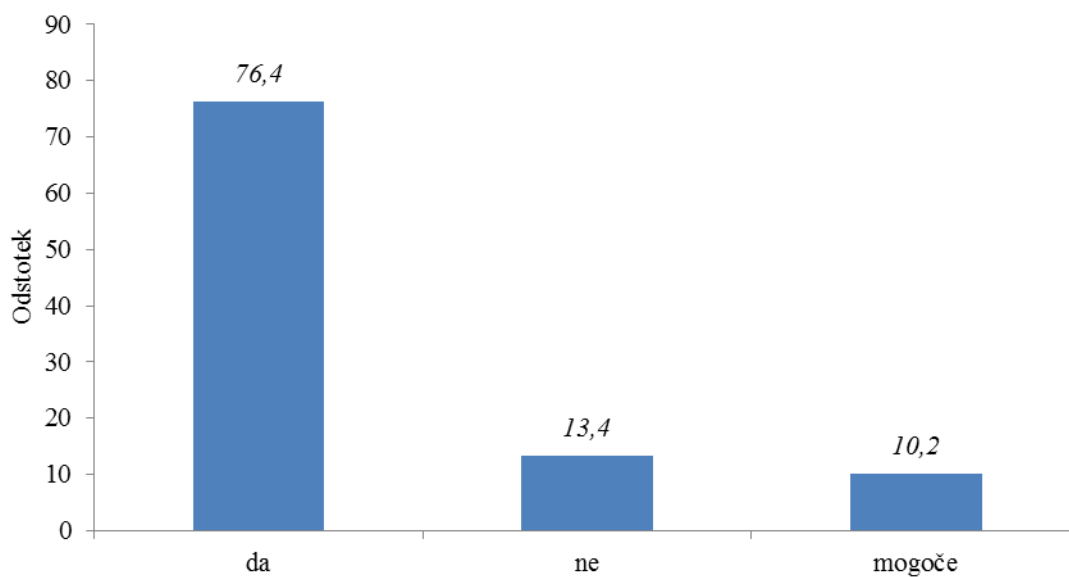
3.2.3 Poznavanje istospolno usmerjenih oseb



Slika 10: Poznavanje istospolno usmerjenih oseb

Velika večina rokometašic (96,1 %) pozna vsaj eno istospolno usmerjeno posameznico, drugih 3,9 % pa ne.

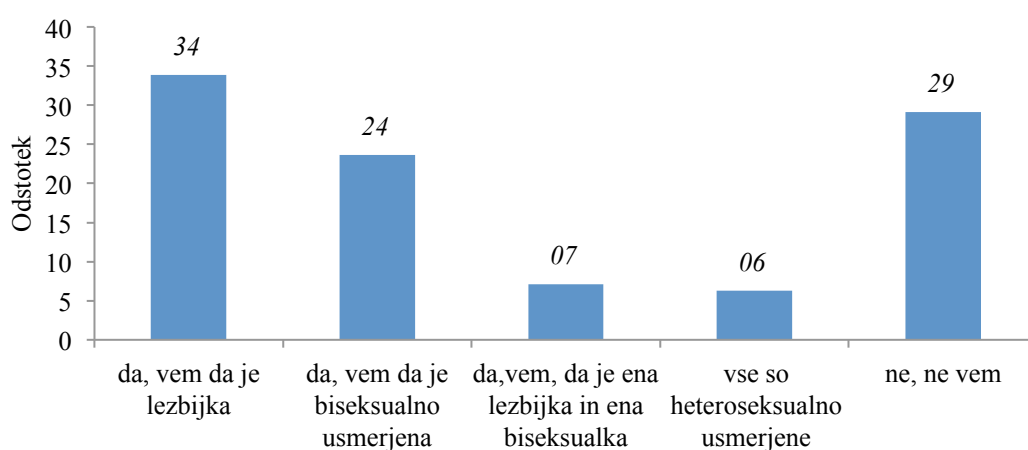
3.2.4 Homoseksualno usmerjeni prijatelji



Slika 11: Homoseksualno usmerjeni prijatelji

Dobri dve tretjini anketirank (76,4 %) ima za prijatelja vsaj eno istospolno usmerjeno osebo, 13,4 % pa ne. Nekaj rokometasic (10,2 %) je takih, ki niso prepričane o usmerjenosti svojih prijateljev in prijateljic.

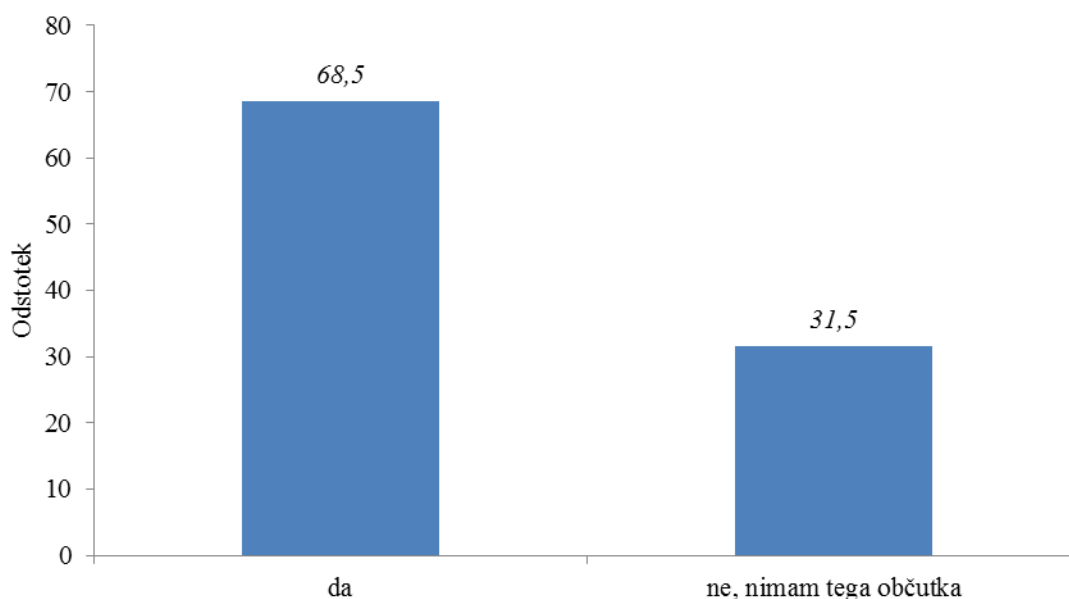
3.2.5 Istospolno usmerjena klubska igralka



Slika 12: Istospolno usmerjena klubska igralka

Dve tretjini anketirank je na vprašanje, ali se zaveda prisotnosti istospolno usmerjenih klubskih igralk, odgovorilo pritrdilno. Od tega je 34 % takih, ki menijo, da imajo vsaj eno soigralko, ki je lezbijka, 24 % jih meni, da je med njimi vsaj ena biseksualka, 7 % pa je mnenja, da imajo za soigralko tako lezbijko kot biseksualko. Zelo majhen odstotek anketirank (6 %) meni, da so vse soigralke heteroseksualno usmerjene, slaba tretjina (29 %) pa ne ve, ali je med njimi katera istospolno usmerjena.

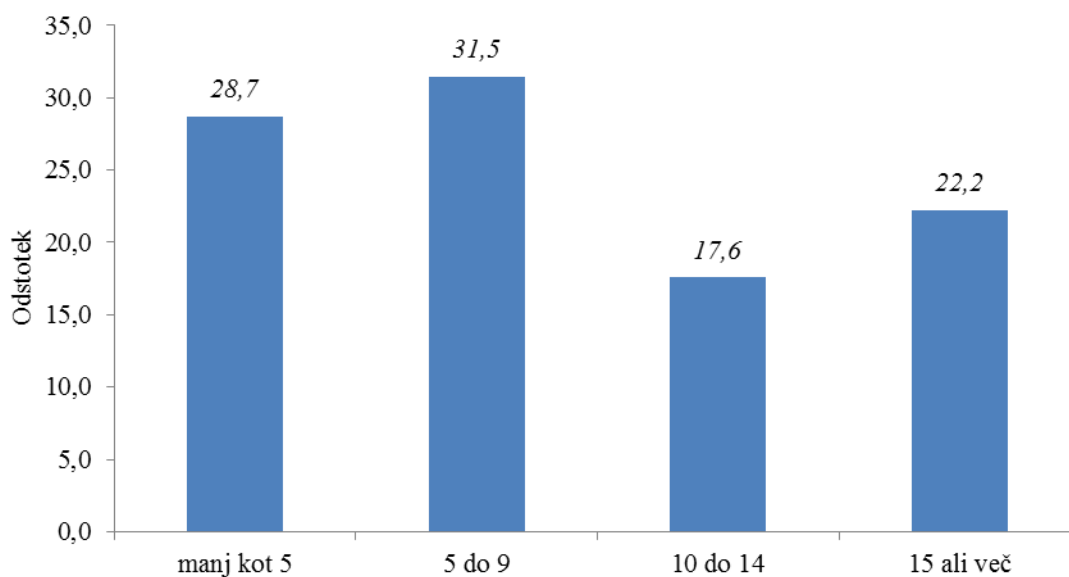
3.2.6 Šušljanje o istospolno usmerjenih rokometašicah



Slika 13: Šušljanje o istospolno usmerjenih rokometašicah

Več kot dve tretjini rokometašic (68,5 %) meni, da je o tem, katere rokometašice so lezbijkme veliko govora, 31,5 % jih nima tega občutka.

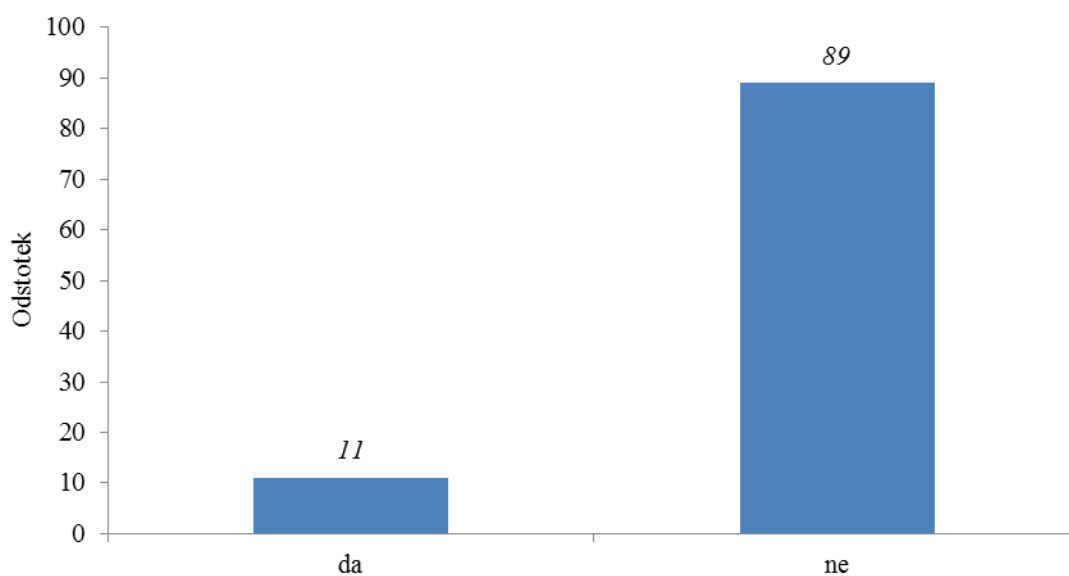
3.2.7 Subjektivna ocena o številu istospolno usmerjenih rokometašic



Slika 14: Subjektivna ocena o številu istospolno usmerjenih rokometašic v Sloveniji

Slaba tretjina rokometašic (28,7 %) meni, da je v slovenskem ženskem rokometnem svetu manj kot 5 oseb homoseksualno usmerjenih. Največji odstotek (31,5 %) jih meni, da jih je od 5 do 9. Slaba četrtnina rokometašic (22,2 %) ima občutek, da je v Sloveniji več kot 15 istospolno usmerjenih rokometašic, sledi jim odstotek anketirank (17,6 %), ki menijo, da je takih rokometašic 10 do 14.

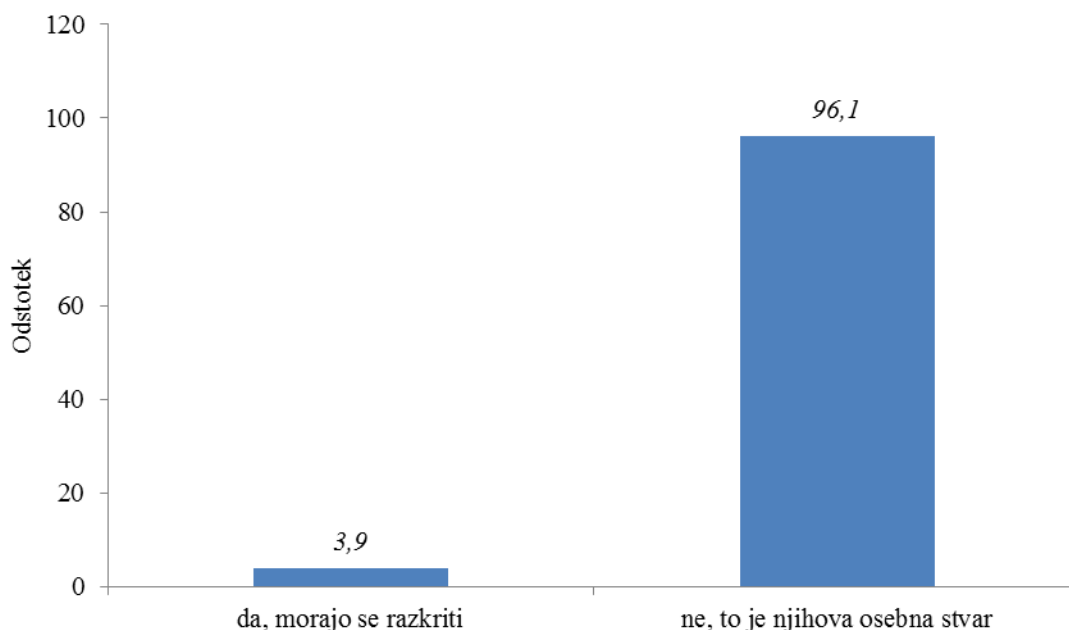
3.2.8 Ocena o pojavu diskriminacije nad istospolno usmerjenimi rokometašicami



Slika 15: Subjektivna ocena o pojavu diskriminacije nad istospolno usmerjenimi rokometašicami

Večina anketirank (89 %) nima občutka, da bi bile istospolno usmerjene rokometašice drugače obravnavane kot ostale, na primer ponižane, diskriminirane, deležne psovok. Majhen odstotek (11 %) rokometašic meni, da so istospolno usmerjene posameznice diskriminirane.

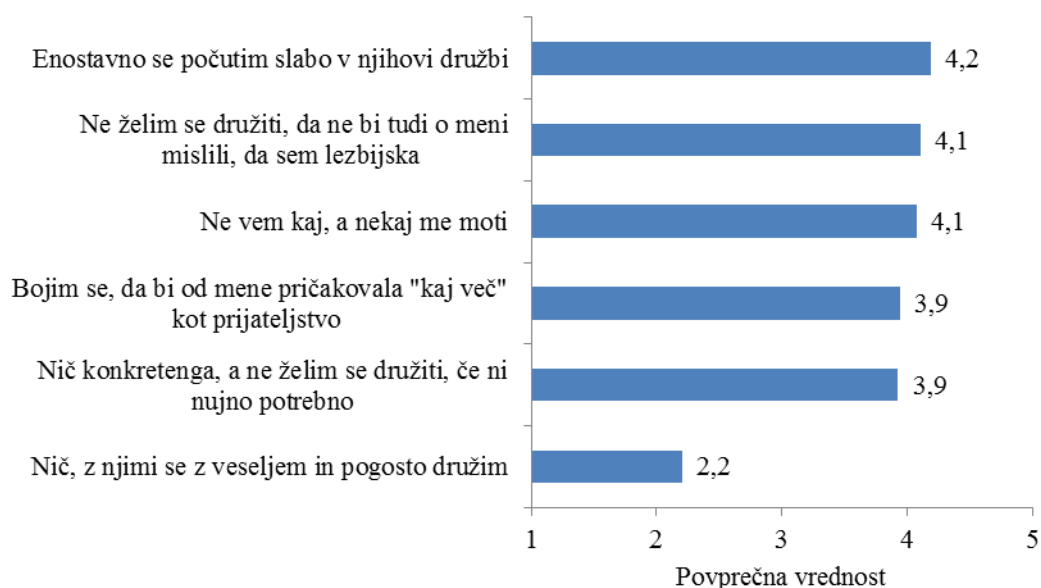
3.2.9 Mnenje o pomembnosti razkritja istospolno usmerjenih vrhunskih športnic



Slika 16: Mnenje o pomembnosti razkritja istospolno usmerjenih vrhunskih športnic

Večina anketiranih rokometašic (96,1 %) meni, da je razkritje istospolne usmerjenosti vrhunskih športnic njihova osebna stvar. Majhen delež anketirank (3,9 %) je mnenja, da se morajo javno razkriti.

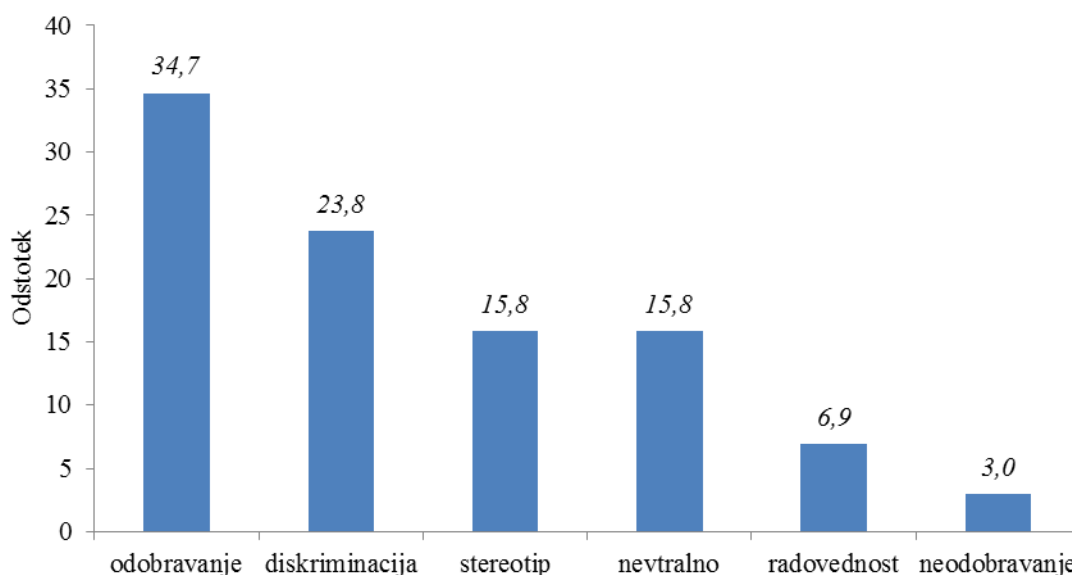
3.2.10 Nelagodje ob druženje z istospolno usmerjenimi rokometašicami



Slika 17: Nelagodje ob druženje z istospolno usmerjenimi rokometašicami

Anketiranke so se na lestvici od 1 (se strinjam) do 5 (se ne strinjam) opredelile do šestih trditev, ki odražajo njihov odnos do homoseksualnosti v športu. Najbolj se strinjajo s trditvijo, da jih nič ne moti pri istospolno usmerjenih in se z veseljem in pogosto družijo z njimi ($M = 2,2$). Ostale trditve so ocenjene nad sredino ocenjevalne lestvice, kar pomeni, da se z njimi bolj ne strinjajo kot strinjajo. Trditev *Nič konkretnega, a ne želim se družiti, če ni nujno potrebno*, so anketiranke ocenile s povprečno oceno 3,9. Z enako vrednostjo so ocenile trditev *Bojim se, da bi od mene pričakovala »kaj več« kot prijateljstvo*. Trditvi *Ne želim se družiti, da ne bi tudi zame mislili, da sem lezbijka* in *Ne vem, kaj, a nekaj me moti* so ocenile s povprečno oceno 4,1. V veliki večini se ne strinjajo, da se v njihovi družbi počutijo slabo, trditev je namreč ocenjena s povprečno oceno 4,2.

3.2.10 Prva misel ob omembi istospolne usmerjenosti

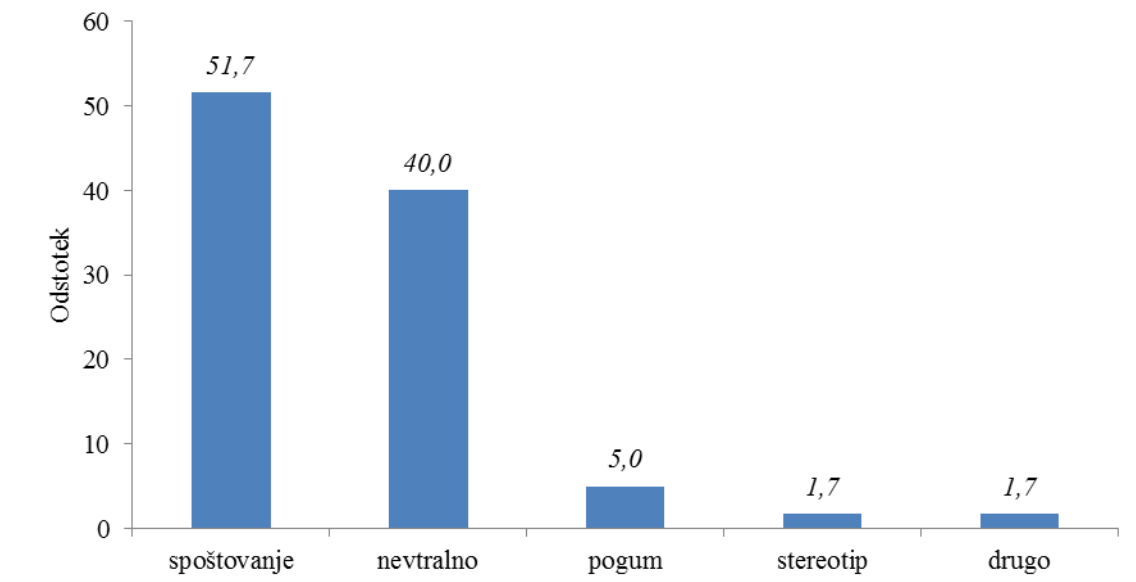


Slika 18: Prva misel ob omembi istospolne usmerjenosti

Ob omembi istospolne usmerjenosti so največkrat rokometašicam (34,7 %) prišli na misel pojmi, kot so ljubezen, enakopravnost in svoboda, ki izražajo odobravanje istospolne usmerjenosti. Slaba četrtina (23,8 %) anketirank je odgovarjala, da je istospolna usmerjenost nekaj drugačnega, diskriminatornega in polna predsodkov. En del rokometašic (15,8 %) je ob omembi istospolne usmerjenosti pomislilo na stereotipe, na primer punce s kratkimi lasmi, fante oblečene v oprijeta oblačila, skupinski seks in aktualno dogajanje (referendum, parada ponosa). Enak odstotek anketiranih je bilo nevtralnih. Deležu 6,9 % rokometašic je omemba homoseksualnosti vzbudila radovednost, sprašujejo se po vzrokih za homoseksualnost, kaj počnejo, ko so sami, kako so videti njihovi odnosi (spolnost, gospodinjstvo). Majhen delež

anketirank (3 %) pa homoseksualnosti ne odobrava in so odgovore opremile z besednimi zvezami, kot so *nekaj me moti, ne želim njihove bližine, naj se ne izpostavljajo*.

3.2.11 Mnenje o javno razkritih vrhunskih rokometašicah



Slika 19: Mnenje o javno razkritih vrhunskih rokometašicah

Mnenje o nekaterih javno razkritih vrhunskih rokometašicah je bilo naslednje: več kot polovica anketirank (51,7 %) je izrazila spoštovanje do istospolno usmerjenih vrhunskih igralk. 40 % anketirank je svoj odnos do njih opredelila kot nevtralen. 5 % anketirank je bilo mnenja, da je razkritje njihove istospolne usmerjenosti pogumno dejanje. Majhen delež (1,7 %) je pomislila na stereotip, kot je možnost rokometašic, enak delež (1,7 %) je izrazilo neodobravanje.

4. RAZPRAVA

Pred začetkom pisanja diplomske naloge sem bila prepričana, da je velika večina rokometašic heteroseksualno usmerjenih in da je odstotek istospolno usmerjenih majhen oziroma celo zanemarljiv. Kljub pogostemu šušljanju o tem, katera rokometašica je lezbijka in katera ne, sem menila, da gre verjetno le za govorice. Rezultati moje raziskave so pokazali, da večina rokometašic (85,8 %) svojo spolno usmerjenost res opredeljuje za heteroseksualno. Presenečena pa sem bila nad rezultatom, da kar 14,2 % rokometašic ni heteroseksualk. Od tega jih je dve tretjini biseksualno orientiranih, ena tretjina homoseksualno orientiranih. Če vzamemo, da je povprečno število igralk v eni rokometni ekipi 12, to pomeni, da je v vsaki ekipi vsaj ena oseba, ki ni heteroseksualno orientirana. Čeprav se o pojavu istospolne usmerjenosti med rokometašicami veliko govori, sem bila nad rezultatom začudena, pričakovala sem nižji odstotek pojavnosti. Moje začudenje je verjetno posledica družbene heteronormativnosti, saj se mi je heteroseksualnost vedno zdela nekaj samoumevnega.

Želela sem primerjati lastne ugotovitve o deležu istospolno usmerjenih z ugotovitvami na državni, evropski ali celo svetovni ravni, a sem naletela na težave. Do podatka o odstotku populacije homoseksualnih oseb v Sloveniji, v Evropi ali kjerkoli drugje je izredno težko priti zaradi več razlogov. Pri določanju deleža istospolno usmerjenih v Sloveniji ne moremo upoštevati le tistih, ki se registrirajo ali sklenejo partnersko zvezo, saj je velika večina takih, ki se za to ne odloči. Drugi pomembni razlog je ta, da je seksualnost fluidna (Seksualna fluidnost, 2015). Spolna usmerjenost se razvija in spreminja tekom življenja, tako se lahko posamezniki v nekih trenutkih definirajo kot heteroseksualci, kasneje in v kakšnih drugih okoliščinah pa se zavedo, da so homoseksualci ali biseksualci. Kot naslednji razlog navajam problem v sami definiciji istospolne usmerjenosti. Če k osebam, ki so istospolno usmerjene, štejemo tudi osebe, ki so imele v življenju vsaj eno homoseksualno izkušnjo, je odstotek mnogo večji. Poleg tega je veliko ljudi tudi takih, ki spolne usmerjenosti še sami sebi niso priznali, kaj šele, da bi to priznali raziskovalcem.

Članki na medmrežju poročajo o različnih deležih istospolno usmerjenih. Nekateri pišejo, da je ta delež 1,5 %, drugi, da je delež 10 %, tretji, da je 20 %. Vzroki za različnost njihovih ugotovitev tičijo v zgoraj navedenih razlogih.

Tudi rezultate naše študije je treba pogledati v luči raziskovalnega problema, ki se pojavlja pri vseh, ki so se ukvarjali z omenjeno tematiko. Čeprav smo imeli občutek, da so anketiranke dobro sodelovale in iskreno odgovarjale, so se nekatera vprašanja dotikala občutljivih tem, zaradi česar dopuščamo možnost, da niso vse anketiranke odgovarjale popolnoma iskreno, saj ob tem nastaja bojazen, da bi bile javno prepoznavne ali razkrite. Gre namreč za zelo majhen prostor, torej svet slovenskega ženskega rokometu, kjer velja, da se »skoraj vsi poznamo«. Zato imajo tudi rezultati naše študije določene omejitve oziroma je treba navedena dejstva upoštevati pri interpretaciji rezultatov in vrednotenju zaključkov.

Raziskava je pokazala, da se večina rokometasic zaveda prisotnosti istospolno usmerjenih oseb, tako v družbi kot tudi v športu in v lastni ekipi. Skoraj vse rokometasice (96,1 %) poznajo vsaj eno neheteroseksualno osebo, velik delež (76,4 %) se z njimi tudi družijo in jih ima za prijatelje. Opazimo lahko, da kljub heteronormativnemu vplivu družbe, več kot dve tretjini rokometasic nima večjih težav s sprejemanjem drugačnosti ter se z istospolno usmerjenimi družijo in so prijateljice. Velikokrat se namreč zgodi, da so istospolno usmerjene osebe gledane samo skozi oči spolne usmerjenosti, samo skozi oči seksualnosti, pozablja pa se, da njihova identiteta ni opredeljena samo s seksualnostjo. Kot pravi Renner (v Švab in Kuhar, 2005) je homoseksualna identiteta v življenju gejev in lezbijk pomembna, nikakor pa ni edina. Homoseksualci so tudi hčere ali sinovi, bratje ali sestre, sodelavci, prijatelji, soigralci in še marsikdo.

Čeprav se je odnos do istospolnih v zadnjih nekaj desetletjih korenito spremenil, ostajajo v ljudeh neke globoko zakopani predsodki, ki jih bo težko spremeniti. Kot navajajo rezultati naše raziskave, se o istospolno usmerjenih rokometasicah veliko šušlja. Če bi bili vsi predsodki in stigme izbrisani, bi o tej temi z lahkoto javno razpravljali. Tako pa je mogoče opaziti, da tema istospolnosti še naprej ostaja občutljivo področje.

Zanimive so subjektivne ocene anketirank o številu istospolno usmerjenih rokometasic v Sloveniji. Največ anketirank (31,5 %) je menilo, da je v Sloveniji od 5 do 9 istospolno usmerjenih rokometasic, malo manjši delež (28,7 %) jih meni, da je takih rokometasic manj kot 5. Število neheteroseksualno orientiranih oseb, ki smo ga dobili z našo raziskavo pa znaša 18. Opazimo lahko torej, da je skoraj dve tretjini anketirank precej nizko ocenilo pojavnost istospolnosti v rokometu. Le majhen delež (22,2 %) je bilo takih, ki so število istospolnih določile več kot 15 in se približale dejanskemu stanju. Rokometasice se po eni strani zavedajo

prisotnosti istospolno usmerjenih igralk, vendar nimajo najboljše predstave o razširjenosti in množičnosti tega pojava. Če bi vključili v primerjavo še tiste igralk, ki si kljub anonimnosti niso upale priznati svoje drugačnosti, in tudi tiste, ki so imele v življenju vsaj enkrat istospolno izkušnjo, bi bila ta razlika, o dejanskem stanju pojavnosti istospolnosti in subjektivni oceni, še večja.

Velika večina rokometašic (96,1 %) nima občutka, da bi bile istospolno usmerjene rokometašice drugače obravnavane kot ostale, na primer ponižane, diskriminirane, deležne »psovka« ali žrtve homofobije. Primerjali smo tudi odgovore heteroseksualnih in odgovore istospolno usmerjenih. Statistična analiza ni pokazala nobenih razlik. Tako istospolne kot heteroseksualne rokometašice ne opažajo diskriminacij v športu.

Kar se tiče razkritja istospolne usmerjenosti, velika večina rokometašic (96,1 %) meni, da se istospolnim ni treba razkriti. Menim, da s tem odgovorom izkazujejo spoštovanje do njihove zasebnosti in drugačnosti. Verjetno se zavedajo, da se homoseksualne osebe zaradi svoje drugačnosti v življenju srečujejo z veliko problemi. Čeprav se stvari odvijajo na boljše, je homofobija še vedno prisotna. Ne gre več toliko za javno izkazovanje nestrpnosti do gejev in lezbijk, temveč za prikrito homofobijo (Ule, 1999; Švab in Kuhar, 2005).

Rokometašice smo povprašali tudi o tem, kako se počutijo ob druženju z istospolno usmerjenimi. Odgovori so bili izredno pozitivni. Najbolj se strinjajo s trditvijo, da jih nič ne moti pri istospolno usmerjenih in se z njimi z veseljem in pogosto družijo. Trditve, ki nakazujejo na nelagodje ob druženju z istospolnimi, so rokometašice nizko ocenile. Nimajo strahu pred tem, da bi zaradi druženja s homoseksualnimi bile tudi same proglašene za homoseksualne, ne počutijo se slabo v njihovi družbi, niti se ne bojijo, da bi homoseksualna oseba od njih pričakovala kaj več kot prijateljstvo. Če upoštevamo te rezultate, lahko domnevamo, da so predsodki in stigme o istospolnih med rokometašicami postavljeni na stran.

Zdi se mi pomembno, da na tej točki dodam tudi lastno mnenje in izkušnje glede sprejetosti istospolnih oseb. Rezultati so res pokazali, da do homoseksualnih oseb ni večjih predsodkov, saj rokometašice ne izkazujejo nelagodja ob druženju z njimi. Želela bi poudariti lastno mnenje, da ta trditev drži le primeru, ko gre za homoseksualno osebo, ki jo rokometašica dobro pozna. Torej, rokometašice dobro sprejemajo lezbijko, ki je del ekipe, ki jo dobro

poznajo, tiste lezbijke, ki pa prihajajo iz nasprotnih ekip, pa ne. Ničkolikokrat so med tekmo padali komentarji, kot so "lezbača", "možača" in "naj se me ne dotika", ki nakazujejo na ne sprejemanje homoseksualnosti. Izjave sicer niso bile izrečene neposredno v obraz, ampak tiho in skrito. Omenjen pojav je v skladu s hipotezo stika, kot to opisujeta Herek in Capitano (1996). Pravita, da so medosebni odnosi, kjer obstajajo skupne vrednote in skupni cilji, z večjo verjetnostjo povezani s pozitivnim mnenjem do homoseksualnih oseb kot pa oddaljeni odnosi.

Če »grobo« povzamemo rezultate raziskave, lahko trdimo, da je pojav homoseksualnosti med rokometašicami obravnavan pozitivno, saj je le 3–5 % delež takih, pri katerih je zaznati izrazito negativnost. Menim, da je odnos do tega pojava v športu dokaj skladen z dogajanjem v družbi. Razumevanje in sprejemanje homoseksualnosti v družbi se izboljšujeta, to lahko vidimo skozi aktualno dogajanje v zvezi s sprejetjem zakona o partnerski zvezi. A vendar stvar ni tako preprosta, pot do popolne izenačitve homoseksualcev pred zakonom in brisanje vseh predsodkov in stereotipov bo še dolga. Podobno stanje je tudi v športu, natančneje v rokometnem svetu, kjer so homoseksualke obravnavane večinoma pozitivno, a se vse rokometašice zavedajo, da še vedno obstajajo diskriminacije in stereotipi zaradi njihovih drugačnih spolnih usmerjenosti. Rokometišice se trudijo sprejemati drugačnost, a iz lastnih izkušenj lahko dodam, da ni tako preprosto. Navzven lahko kažeš sprejemanje in odobravanje, a predsodki in stigme so zakoreninjeni nekje zelo globoko v vseh nas. Popolnoma se strinjam z Ule (1999), ki trdi: "Predsodki ne obstajajo zgolj v glavah (in srcih) posameznikov, temveč med njimi in nad njimi." Zato je še toliko bolj pomembno, da se o tem govori, razpravlja in poučuje tako v šolah kot tudi v športnih klubih.

5. SKLEP

V zadnjih letih je v športu tematika istospolne usmerjenosti vse bolj prisotna. Podobno velja tudi za rokomet, kjer se o tem vedno več govori. S pričujočo nalogo se začenja načrtno proučevanje tematike tudi v rokometu. Odnos do istospolno usmerjenih oseb v športu se je spreminjal skladno in odvisno od ostalih družbenih dogajanj v ožji in širši družbi. Ko so države začele sprejemati zakone proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti, se je tudi odnos do homoseksualnosti v družbi in športu spreminjal. Na kratko bi lahko dejali, da ni bilo več čutiti zavračanja. V preteklosti je bilo tudi v ženskem rokometu veliko ugibanj, govoric, tudi natolcevanj, zato smo se odločili, da navedeno tematiko preučimo. V uvodu smo se odločili za ugotavljanje subjektivne zaznave pojava istospolne usmerjenosti med igralkami rokometu. Na osnovi rezultatov pa tudi subjektivnega zaznavanja bi postavili naslednje zaključne misli:

- Kot na ostalih področjih se tudi na področju spolne usmerjenosti v rokometu pojavljajo nova spoznanja in novi odnosi.
- Pomenljiv je podatek, da javno razkritje spolne usmerjenosti homoseksualno usmerjenih rokometasic soigralke obravnavajo pozitivno.
- Če bi generalizirali podatke, bi lahko zaključili, da je le pri približno 3 do 5 % rokometasic zaznati izrazito negativno vrednotenje, verjetno prav zavračanje homoseksualnosti na vseh ravneh.
- Nujno se zdi seznanjanje trenerjev, ki sodelujejo v rokometu. Ena raven je seznanjenje, da se istospolna usmerjenost dogaja, druga raven pa usposabljanje za pomoč ob morebitnih pojavih stisk igralk (ali zaradi razkritja ali zaradi »šikaniranja«).
- Glede na to, da gre večinoma za mlade osebe, se zdi potrebno omeniti, da bi bilo primerno povezati vse tri subjekte – in igralko in starše in trenerja. Postalo je tudi splošno jasno, da je potrebno ozaveščanje tudi prihodnjih staršev, da se jim lahko rodi (isto)spolno usmerjen otrok. Tako bodo ob morebitni tovrstni situaciji drugače dojemali in sprejemali otroka ter bili manj dovzetni za morebitno agresivno vedenje po otrokovem razkritju.
- Predlagam večjo raziskavo (oziroma še na večjem vzorcu), katere ugotovitve bi na podlagi reprezentativnega vzorca lahko posplošili.

- Predlagam, da bi se trenerje seznanilo z dejstvom, da obstajajo organizacije in skupine, ki nudijo pomoč, če se ob razkritju pojavijo različne stiske. Ali pa kot navaja T. Borštnar (2010): »Predlagam, da bi obstajal 'spoštljiv in odgovoren zaveznik', ki bi obiskoval starše gejev in lezbijk (tiste, ki bi želeli) kar pri njih doma in bi jim tako predstavljal primernega sogovornika, ki bi se mu lahko starši zaupali in podelili lastno doživljanje otrokove istospolne usmerjenosti ter morebitne težave. Posameznik bi jih lahko o istospolni usmerjenosti tudi informiral, predstavil bi jim morebitno primerno obstoječo literaturo, jim delil brošure ... Hkrati bi bil lahko primeren za sodelovanje s celotno družino (po potrebi) ali odigral mediatorja med staršem in (isto)spolno usmerjenim otrokom, ob morebitnem nesprejemanju ali zavrnitvi otroka s strani starša oziroma obratno.»
- Posamezniki, ki vodijo športne klube in organizacije, bi morali s svojim zgledom izražati strpnost in pripravljenost pomagati v primeru stiske in preprečevati posledice možne nevidne homofobije.

Ljudem, ki vodijo klube, pa tudi (so)igralkam, ki izražajo nestrpnost do istospolne usmerjenih igralk rokometu in ostalih oseb, bi svetovali, naj se namesto, da se odzovejo homofobično, poskušajo postaviti »v kožo njegovega sogovornika« (npr. istospolno usmerjene soigralke ali pa npr. mame geja/lezbijke). Ko pravi T. Borštnar (2010), če ne želi ali ne more pomagati, naj vsaj ne škoduje, zmerja ... Predvsem pa naj skuša najti dobro v človeku in naj nanj ne gleda s perspektive moči.

Zelo značilno je, da nekateri prijatelji ali pa na primer trenerji, učitelji, soigralci, predvsem pa nekateri starši zaradi otrokove (isto)spolne ljubezni spremenijo lastne predstave o ljubezni in življenju.

Na osnovi rezultatov naše študije in pa na osnovi tega, da kot igralka rokometu v različnih klubih že vrsto let spremljam dogajanja v ženskem rokometu, bi dejala, da se položaj izboljšuje. Če je bilo na začetku v garderobah, še več pa na »znamenitih kavicah«, zaznati veliko ogovarjanja, smešenja in žaljenja istospolno usmerjenih soigralk, pa se zdi, da so rokometasice postale bistveno bolj strpne in razumevajoče do istospolnih oseb tako v domačem klubu kot tudi v ostalih, konkurenčnih klubih. En del omalovaževanja je pa ostalo in zdi se, da še precej časa to ne bo izkoreninjeno. Prav gotovo pa bi bilo treba raziskati, kakšen je odnos do istospolno usmerjenih igralk rokometu pri trenerjih. To bi bil predlog za prihodnja raziskovanja na tem področju.

6. VIRI

Anatrella, T. (2015). *Teorija spola: kulturni izziv*. Ljubljana: Novi svet.

Barle, A. in Počkar, M. (1997). *Sociologija: Gradivo za srednje šole*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Borštnar, T. (2010). *Moj otrok je gej/lezbijka – Glas staršev, ki jim je otrok razkril svojo (isto)spolno usmerjenost*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Brown, R. (1999). Socialna kategorizacija in predsodki. V Ule N. M. (ur.), *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije* (str. 24–56). Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Denison, E. in Kitchen, A., (2015). *Out on the Fields: The first international study on homophobia in sport*. Pridobljeno 15. 8. 2016 iz <http://www.outonthefields.com/wp-content/uploads/2016/04/Summary-of-Global-Results-Out-on-the-Fields.pdf>.

Devor, H. (1989). *Gender blending: Confronting the limits of duality*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

Doupona Topič, M. (2004). *Ženske in šport*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Doupona Topič, M. in Petrovič, K. (2007). *Šport in družba – sociološki vidiki*. Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Društvo DIH (2016). Društvo DIH. Pridobljeno 11. 8. 2016, iz <http://www.dih.si/dejavnosti>.

Društvo kulturno, informacijsko in svetovalno središče Legebitra (2015). Legebitra. Pridobljeno 10. 8. 2016, iz <http://www.legebitra.si>.

Društvo Škuc (2011). Wikipedia, prosta enciklopedija. Pridobljeno 11. 8. 2016, iz

https://sl.wikipedia.org/wiki/Društvo_ŠKUC.

Faderman, L. (2002). *Več kot ljubezen moških. Romantično prijateljstvo in ljubezen med ženskami od renesanse do sodobnosti*. Ljubljana: ŠKUC.

Fink, J. S. (2012). Homophobia and the marketing of female athletes and women's sport. V G. B. Cunningham (ur.), *Sexual orientation and gender identity in sport: Essays from activists, coaches, and scholars* (str. 49–60). Texas: The Center for Sport Management Research and Education.

Giddens, A. (1997). *Sociology*. Cambridge: Polity press.

Griffin, P. (1992). *Changing the game: Homophobia, sexism and lesbians in sport*. Quest, 44, 251–265.

Griffin, P. (2012). LGBT equality in sports: Celebrating our successes and facing our challenges. V G. B. Cunningham (ur.), *Sexual orientation and gender identity in sport: Essays from activists, coaches, and scholars* (str. 1–12). Texas: The Center for Sport Management Research and Education.

Herek, G. M. in Capitano, J. P. (1996). "Some of My Best Friends": Intergroup Contact, Concealable Stigma and Heterosexuals Attitudes Toward Gay Men and Lesbians. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 22 (4), 412–424.

Homofobija (2015). Wikipedia, prosta enciklopedija. Pridobljeno 2. 8. 2016, iz <https://sl.wikipedia.org/wiki/Homofobija>.

Homofobija v Evropski uniji: stvari se premikajo na bolje (2012). Evropski parlament. Pridobljeno 3. 8. 2016, iz <http://www.europarl.europa.eu/news/sl/news-room/20120510STO44846/Homofobija-v-Evropski-uniji-stvari-se-premikajo-na-bolje>.

Horn, M. (2012). *Šport kot sredstvo socializacije istospolno usmerjenih oseb in njihova integracija v širšo družbo*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Humer, Ž., Maljavec, S. in Kuhar, R. (2011). Obrazi homofobije. V R. Kuhar (ur.), *Obrazi homofobije* (str. 58–62). Ljubljana: Mirovni inštitut.

Jurak, G., Kovač, M. in Strel, J. (2007). Prostočasna športna dejavnost mladih. V Kovač, M. in Starc, G. (ur.), *Šport in življenjski slogi slovenskih otrok in mladine* (str. 165–173). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Krane, V., Barak, K. S. in Mann, M. E. (2012). Broken binaries and transgender athletes: Challenging sex and gender in sports. V G. B. Cunningham (ur.), *Sexual orientation and gender identity in sport: Essays from activists, coaches, and scholars* (str. 13–22). Texas: The Center for Sport Management Research and Education.

Kuhar, R. (2011). Kdo se boji homoseksualcev in zakaj?. V R. Kuhar (ur.), *Obrazi homofobije* (str. 18–25). Ljubljana: Mirovni inštitut.

Kuhar, R. (2003). Medijske podobe homoseksualcev: analiza slovenskih tiskanih medijev od 1970 do 2000. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Kuhar, R. (2001). Mi drugi: oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete. Ljubljana: ŠKUC.

Kuhar, R. in Švab, A. (2005). *Neznosno udobje zasebnosti: vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Magić, J. (2012). *Prebijmo molk!: priročnik za učitelje pri uvajanju razprave o homoseksualnosti in homofobiji v srednji šoli*. Ljubljana: Društvo informacijski center Legebitra.

Maljavec, S. in Humer, Ž. (2011). Raziskovanje homofobije. V R. Kuhar (ur.), *Obrazi homofobije* (str. 43–55). Ljubljana: Mirovni inštitut.

Mitscherlich, A. (1999). K psihologiji predsodkov. V Ule N. M. (ur.), *Predsodki in*

diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije (str. 13–23). Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Pirnar, M. (2006). *Tok/protitok. Konstrukcija in reprezentacija homoseksualne identitete v 20. stoletju*. Ljubljana: ŠKUC.

Promorac, I. (2002). *Etika in seks*. Ljubljana: Krtina.

Rajgelj, B. (2015). *Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva v Sloveniji*. Ljubljana: Zavod za kulturo raznolikosti Open.

Seksualna fluidnost (2015). Wikipedija The Free Encyclopedia. Pridobljeno 17. 8. 2016, iz https://hr.wikipedia.org/wiki/Seksualna_fluidnost.

Seznam javno razkritih LGBT športnikov na Olimpijskih igrah 2016 v Riu, 2016. Pridobljeno 26.7.2016, iz <http://www.outsports.com/2016/7/11/12133594/rio-olympics-teams-2016-gay-lgbt-athletes-record>

Slovenske gejevske strani (30. 5. 2002). Pridobljeno 28. 7. 2016, iz <http://www.ljudmila.org/sgs/modules.php?name=News&file=article&sid=2>.

Snoj, A. (2009). *Diskriminacija v delovnem okolju na osnovi spolne usmerjenosti*. Diplomsko delo, Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije.

Sullivan, A. (2008). *Domala normalen. Argument o homoseksualnosti*. Ljubljana: Krtina.

Škorjanc, T. (2008). *Psihosocialna pomoč staršem istospolno usmerjenih mladostnikov*. Socialno delo, 47, 3/6, 309–314.

Šnopl, V. (2010). *Predsodki in stereotipi do istospolno usmerjenih posameznikov*. Diplomsko delo, Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.

Štular, S. (1998). *Družbena konstrukcija spolne identitete*. Teorija in praksa, 35, 3/1998, 441–

Tušak, M. in Tušak, M. (2003). Psihologija športa. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Ule Nastran, M. (1999). *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Ule Nastran, M. (1999). Socialna psihologija predsodkov. V Ule N. M. (ur.), *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije* (str. 299–342). Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Velikonja, N. (2004). *20 let gejevskega in lezbičnega gibanja*. Ljubljana: ŠKUC.

Zakon o partnerski zvezi (2016). Uradni list. Pridobljeno 7. 8. 2016, iz <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2016-01-1426>.

Zornik, A. in Mirović, K. (1996). Homoseksualnost skozi stereotip. *Socialno delo*, 35, str. 137–143.

Zupančič, M., (2009). Razvoj identitete in poklicno odločanje v mladostništvu. V L. Umek Marjanovič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 571–588). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete: Založba Rokus Klett.

7. PRILOGE

Priloga 1. Anketni vprašalnik

Pozdravljena,

sem Mirjana Gojković, absolventka Fakultete za šport, in pišem diplomsko nalogo pod mentorstvom prof. dr. M. Doupona Topič. Pred teboj je vprašalnik ISTOSPOLNA USMERJENOST V VRHUNSKEM ŠPORTU. Vnaprej se ti zahvaljujem za iskrene odgovore. **VPRAŠALNIK JE ANONIMEN.** Rezultati bodo uporabljeni zgolj v raziskovalne namene.

A. sklop

1. Spol: M Ž **Starost:** ____ let **Leta ukvarjanja z roketom?:** _____

2. REPREZENTANČNI status:

- a) ČLANSKA
- b) MLADINSKA
- c) KADETSKA
- d) nisem (bila) članica nobene reprezentance

3. Kakšno stopnjo izobrazbe imaš?

- a) končano osnovno šolo
- b) končano srednjo šolo
- c) visoka strokovna izobrazba
- d) univerzitetna ali visokošolska izobrazba

4. TRENUTNI STATUS:

- a) osnovna šola
- b) srednja šola
- c) študentka
- d) zaposlena
- e) profesionalna rokometašica

f) drugo: _____

5. Ali se v prostem času rekreativno/ljubiteljsko ukvarjaš še s kakšnim drugim športom?

a) da → s katerim: _____

b) ne

6. Kadar nimaš šole, treningov ali drugih obveznosti, kaj najraje počneš?

(obkroži: 1 – najmanj rad ... 5 – najraje)

a.) posvetim se partnerju	1	2	3	4	5
a.) grem kam s prijatelji	1	2	3	4	5
b.) obiščem sorodnike	1	2	3	4	5
c.) grem na izlet s starši ali drugimi sorodniki	1	2	3	4	5
d.) sem sam s seboj	1	2	3	4	5
e.) berem knjigo	1	2	3	4	5
f.) sem na internetu	1	2	3	4	5
g.) drugo: _____	1	2	3	4	5

B. sklop

Slovarček za pomoč:

**istospolno usmerjeni posamezniki so geji, lezbijke, biseksualci in transseksualci.*

**razkritje – javno priznanje svoje (isto)spolne usmerjenosti.*

**homofobija – kakršnokoli nepriznavanje ali nespoštovanja posameznika zaradi njegove istospolne usmerjenosti. Obravnavanje istospolne usmerjenosti kot »manj vredne« v primerjavi s heteroseksualno usmerjenostjo.*

1. Kako bi opredelila svojo spolno usmerjenost?

a) Sem heteroseksualno orientirana.

b) Sem homoseksualno orientirana.

c) Sem biseksualno orientirana.

d) Drugo: _____

2. Si v partnerskem razmerju?

- a) DA
- b) NE
- c) »It's complicated.« ☺

3. Poznaš istospolno usmerjene posameznike?

- a) DA
- b) NE

4. Je kdo izmed tvojih prijateljev istospolno usmerjen?

- a) DA
- b) NE
- c) Mogoče, ampak tega ne vem.

5. Ali veš za katero izmed tvojih klubskih soigralk, da je istospolno usmerjena?

- a) Da, vem, da je lezbijka.
- b) Da, vem, da je biseksualno usmerjena.
- c) Vse so heteroseksualno usmerjene.
- d) Ne, ne vem.

6. Se v ženskem rokometu veliko »šušlja« o tem, katere rokometašice so lezbijke?

- a) DA.
- b) NE, nimam tega občutka.

7. Za koliko rokometašic v SLO veš oziroma se ti zdi, da so istospolno usmerjene?

8. Imaš občutek, da so istospolno usmerjene rokometašice drugače obravnavane kot ostale? So na primer ponižane, diskriminirane, deležne »psovka« in drugo. So žrtve homofobije?

- a) DA.

Lahko napišeš primer (ne omenjaj imen!):

b.) NE, nimam takega občutka.

9. Poznaš kakšno javno razkrito (»autirano«) vrhunsko rokometašico, ki je istospolno usmerjena?

- a) DA
- b) NE

Če si odgovorila z DA – **Kaj si misliš o njej?**

10. Se ti zdi razkritje istospolno usmerjenih vrhunskih športnic pomembno?

- a) DA, morajo se razkriti.
- b) Ne, to je njihov osebna stvar.

Če si odgovorila z DA – **zakaj:**

11. Kaj te moti pri istospolno usmerjenih vrhunskih športnicah?

(obkroži: 1 – se strinjam ... 5 – se ne strinjam)

Nič, z njimi se z veseljem in pogosto družim.	1	2	3	4	5
Nič konkretnega, a ne želim se družiti, če ni nujno potrebno.	1	2	3	4	5
Ne vem, kaj, a nekaj me moti.	1	2	3	4	5
Preprosto se počutim slabo v njihovi družbi.	1	2	3	4	5
Bojim se, da bi od mene pričakovala »kaj več« kot	1	2	3	4	5

prijateljstvo.					
Ne želim se družiti, da ne bi tudi zame mislili, da sem lezbijka.	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

12. Kako bi se počutila, če bi bil tvoj družinski član (otrok, sestra, brat ...) istospolno usmerjen?

(obkroži: 1 – se strinjam ... 5 – se ne strinjam)

Ne bi bila vesela, a bi normalno sprejela.	1	2	3	4	5
Mislim, da bi me užalostilo.	1	2	3	4	5
Vedela bi, da ima moja širša družina predsodke.	1	2	3	4	5
Bala bi se odziva ostalih družinskih članov.	1	2	3	4	5
Počutila bi se krivo.	1	2	3	4	5
Popolnoma vseeno mi je, ali je sorodnik istospolno usmerjen.	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

13. Kaj ti pride na misel ob omembi istospolne usmerjenosti?
